فصلنامه آموزشی ویژه خادمان مساجد استان تهران | صاحب امتیاز: معاونت جذب و آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد |
مدیر مسئول: معاون جذب و آموزش | سردبیر: ابوالفضل علی‌آبادی | دبیر تحریریه: سیدسپهر جمعه‌زاده |
معارف خامی: بهزاد دارابی | مهارت خامی: محمد نجیمی | پرونده ویژه: مهدی رزاقی |
همکاران این شماره: علی صدرکیا، بابک روزبه، محمد نجیمی، حسین خلیلی |
ویراستار: جعفر مروجی | طرح جلد، صفحه‌آرایی: آتلیه طراحی گرافیک سایان | با تشکر از نشریه خانه خویان |
نشانی: تهران، خیابان سعدی شمالی، پایین تر از بیمارستان امیراعلم، کوچه صفامنش، مجتمع فرهنگی آموزشی محراب، طبقه اول |
کدپستی: ۱۱۴۵۷-۵۶۵۱۱ | تلفن: ۰۲۱۶۶۳۴۶۹۲۴ | داخلی ۱۱۳ | نمابر: ۰۲۱۶۶۳۴۷۹۳۴ | سامانه پیامکی: ۳۰۰۰۲۲۱۴۲۲۱۵ |
نشانی پایگاه تخصصی: www.amoozesh.masjed.ir | قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان | شماره یازدهم | اسفند ۹۹ |

مطابق فرمایش مقام معظم رهبری مبنی بر استفاده از کالای ایرانی کاغذ این نشریه ایرانی است

کرامت
فصلنامه آموزشی ویژه خادمان مساجد استان تهران
شماره چهاردهم | تابستان ۱۴۰۱

معارف خادمی

حلاوت خدمت ۵
برکات وجود بارگاه ملکوتی
امام رضا علیه‌السلام در ایران ۹
خادمی که شما باشید! ۱۴
سیره تربیتی پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله
در مواجه با کودکان ۱۷

خانه کرامت

خانواده ، رزق خود را می آورد ۲۸
چرا خانواده مهم است؟ ۳۶

کرامت
فصلنامه آموزشی ویژه خادمان
مساجد استان تهران
شماره چهاردهم | تابستان ۱۴۰۱

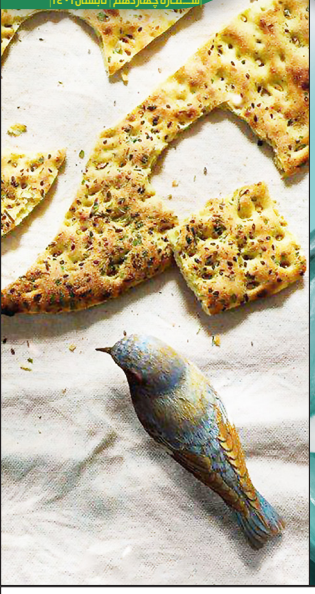

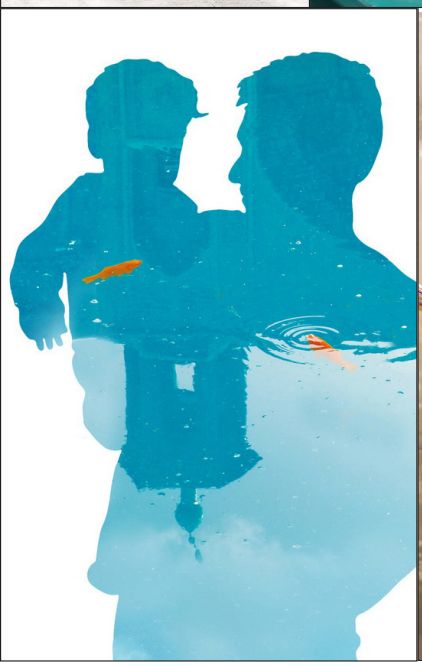

پرونده ویژه

مهمانان کوچک در خانه خدا ۴۳

معارف خادمی

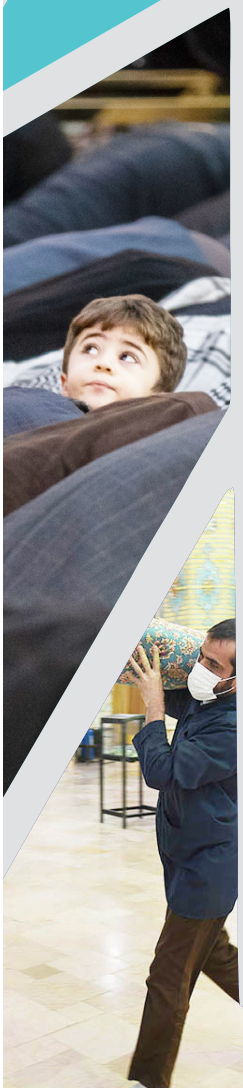

حلاوت خدمت ۵

برکات وجود بارگاه ملکوتی امام رضا علیه‌السلام در ایران ۹

خادمی که شما باشید! ۱۴

سیره تربیتی پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در مواجه با کودکان ۱۷

حلاوت خدمت

گردآوری: سید سپهر جمعه‌زاده

در این نوشته قصد داریم با شما خواننده عزیز از دیدگاه آیات و سیره معصومین علیهم‌السلام و نیز سبک زندگی بزرگان، در خصوص اهمیت خدمت رسانی به مومن صحبت کنیم. وقتی که دین عزیز ما ارزش مومن را به قدر کعبه بالا می داند، باید بدانیم که خدمت به مومن کمتر از خدمت به امام و خدا نیست. و همینطور مشخص است که خوار شمردن مومن نیز ما را به گناه سبک شمردن امام دچار خواهد کرد. با این مقدمه کوتاه به سراغ متن می رویم.

خدمت در نگاه امام صادق علیه‌السلام

شهید مطهری در کتاب داستان راستان نقل می کند، مردی از سفر حج برگشته بود و برای امام صادق علیه‌السلام جریان سفر خود را شرح می‌داد. آن مرد از یکی از همسفران خود این‌گونه تعریف می کرد که: « چه مرد بزرگوار و شریفی بود و ما افتخار همراهی او را داشتیم؛ او یکسره مشغول عبادت و طاعت بود. همین که به منزلی فرود می‌آمدیم، فوراً به گوشه‌ای می‌رفت و سجاده خود را پهن می‌کرد و به عبادت می‌پرداخت.» امام صادق علیه‌السلام فرمود: «پس چه کسی کارهای او را انجام می‌داد؟» گفت: «البته افتخار این کارها با ما بود و او کاری به این کارها نداشت». حضرت علیه‌السلام فرمود: «پس همه شما از او برتر بوده‌اید.»

خدمت در نگاه امام خمینی رحمه‌الله

یکی از علما نقل می‌کرد که یک سال تابستان به اتفاق امام و چند تن از روحانیان به مشهد مشرف شدیم، در مشهد برنامه‌مان چنین بود که بعد از ظهرها پس از کمی استراحت، به طور دسته جمعی به حرم می‌رفتیم و بعد از زیارت و نماز و دعا به خانه برمی‌گشتیم. ما می‌دیدیم که امام دعا را خیلی مختصر می‌خواندند و تنها به منزل برمی‌گشتند و ایوان منزل را آب و جارو می‌کردند، فرش پهن می‌کردند، سماور را روشن می‌کردند و چایی را آماده می‌کردند، و وقتی ما از حرم برمی‌گشتیم برایمان چای می‌ریختند.

یک روز من از ایشان سؤال کردم این چه کاری است که شما می‌کنید؟ حضرت امام فرمودند: من ثواب این کار را کمتر از آن زیارت و دعا نمی‌دانم.

قسم شیطان

شیطان قسم خورده است تا انسان را از مسیر بندگی خداوند خارج کند. ازاین‌رو هرچه عبادت مهم‌تر باشد، شیطان نیز بیشتر می‌کوشد تا بندگان را از ثواب آن محروم کند. بنابراین چون «خدمت‌رسانی به مردم» بیشترین نقش را در نزدیکی به خداوند دارد، شیطان با دقت بیشتری در کمین خیرخواهان و خدمت گزاران مردم، می‌نشیند تا با

ایجاد تردید و دودلی جلوی کار خیر را بگیرد و چنانچه موفق نشد، با وسوسه منت‌گذاری، این عبادت بزرگ را باطل کند. این مسئله به خوبی نشان می‌دهد که منت گذاشتن بعد از خدمت به مومن، اجر کار را زیر سوال می برد. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

انَّ لِلشَّیطانِ مَصائِدُ. . . اَمّا مَصائِدُهُ فَصَدٌّ عَنْ بِرِّ الاِخوانِ. . . اِنَّه وَ ما یُعبَدُ اللهُ بِمِثْلِ نَقلِ الاقدامِ إلي بِرِّ الاخوان. همانا شیطان کمین‌گاه‌هایی دارد که بندگان خدا را به دام انداخته و از راه خدا دور می‌کند. یکی از این وسایل، منصرف کردن انسان از نیکی و خدمت‌رسانی به برادران است و حال اینکه خداوند به عبادتی بالاتر از تلاش برای کمک‌رسانی به برادران و خدمت به آنها پرستش نشده است.

اهمیت خدمت در بیان معصومین

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: «عابدترین مردم آن کسی است که برای مردم خیرخواه‌تر و برای تمامی مسلمانان باصفاتر از بقیه باشد.» آن حضرت صلی‌الله‌علیه‌وآله در حدیثی دیگر می‌فرماید: «کسی که مشکلی از مشکلات برادر دینی خود را حل کند، مانند کسی است که همه عمر را عبادت کرده است.»

امیرمؤمنان علیه‌السلام به نقل از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید:

مَنْ قَضي لأخیهِ المُؤمنِ حَاجَةً کانَ کَمَنْ عَبَدَاللهَ دَهْرَه.

هر که برای برادر مؤمنش، مشکلی را حل کند، به سان کسی است که تمام عمرش، خدا را عبادت کرده است.

پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله همواره به پیروان اسلام یادآور می‌شد که پاداش دستگیری یکدیگر در گرفتاری‌ها و رفع حاجت نیازمندان، از روزه‌های مستحبی و از گذران ایام مخصوصی به عبادت در کنار خانه خدا، عظیم‌تر و نزد خدا فزون‌تر است. امام صادق علیه‌السلام نیز درباره برتری خدمت‌رسانی بر عبادت فرمود:

وَلْیُعِنْ بَعضُکُم بَعضاً فَاِنَّ اَبانا رَسُولَ اللهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله کانَ یَقُولُ: اِنَّ مَعُونَةَ المُسلِمِ خَیرٌ وَ اَعظَمُ أجراً مِنْ صِیامِ شَهرٍ وَاعتِکافِهِ فِي المَسجِدِالحَرام. حتماً برخی از شما به یاری و خدمت برخی دیگر برخیزند. چه اینکه پدر ما رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله همواره می‌فرمود: «یاری رساندن به مسلمان بهتر و پرارج‌تر از روزه یک ماه به همراه اعتکاف در مسجد الحرام است.» امام صادق علیه‌السلام در جای دیگر فرمود: مَن سَعي في حاجَةِ اَخیهِ المُسلِمِ فَاجتَهَدَ فیها فَاَجْرَي اللهُ عَلي یَدَیهِ قَضاءَها کَتَبَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ حَجَّةً وَ عُمرةً وَاعتِکافَ شَهرَینِ في المَسجِدِ الحَرامِ وَ صیامَهُما وَ اِن اجْتَهَدَ فیها وَ لَمْ یُجْرِاللهُ قَضاءَها عَلي یَدَیهِ کَتَبَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ حَجَّةً وَ عُمرَةً. کسی که برای برآوردن حاجت و نیاز برادر مسلمان خود تلاش کند و خدا آن حاجت را به دست او برآورده سازد، ثواب یک حج و یک عمره و دو ماه اعتکاف با روزه را در مسجدالحرام برای او می‌نویسند و اگر درباره آن حاجت تلاش کند و خداوند، آن را به دست تلاش‌کننده برآورده نسازد، باز برای او ثواب یک حج و یک عمره را خواهد نوشت.

خدمت به مومن خدمت به امام است

اگر انسان به عمق تأثیری که عمل خدمت‌رسانی در نزد خدا دارد، پی ببرد و به ارزش و اهمیت کار خدمت‌رسانی آگاه باشد، هیچ‌گاه خدمت به مؤمن را در پس عمل خود نخواهد دید. بلکه طرف حساب خود را خدا و رسول خدا می‌داند. خدمت به مؤمن همانند خدمت به خدا و رسول خداست. چه سعادت و توفیقی از این بالاتر است که انسان به مقام خدمت‌گزاری خدا و رسولش صلی‌الله‌علیه‌وآله نائل آید و کدام مدال افتخاری با ارزش‌تر از این است که انسان، خدمت‌رسان خدا و پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله باشد؟

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَوْصَلَ إِلَي أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ مَعْرُوفاً فَقَدْ أَوْصَلَ إِلَي رَسُولِ‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله

هر مؤمنی که خیر و خدمتی به‌سوی برادر مؤمن خود روان سازد، بدون شک این خیر و خدمت را در حق پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله روا داشته است.

اهانت به مومن اهانت به امام است

شیخ کلینی به سند معتبر از ابو هارون روایت کرده: من در خدمت امام صادق علیه‌السلام بودم، به جمعیتی که نزد ایشان بودند فرمود: شما را چه شده که ما را خوار می‌کنید؟ از میان آنان مردی از اهل خراسان برخاست و گفت: پناه می‌بریم به خدا از این که ما شما را یا چیزی از امر شما را خوار کنیم و آن را کوچک شماریم، فرمود: آری تو خودت یکی از آنانی هستی که سبک شمردی و خوار کردی مرا!

آن مرد گفت: به خدا پناه می‌برم که من شما را خوار کرده باشم. فرمود: وای بر تو، وقتی که نزدیک به جحفه بودیم، آیا نشنیدی که فلان کس به تو گفت: مرا به اندازه یک میل راه سوار کن، به خدا سوگند من از پیمودن راه خسته شدم، سوگند به خدا تو سر به سوی او بلند نکردی و او را سبک و خوار شمردی و هرکه مؤمنی را خوار نماید ما را خوار کرده و حرمت ما را به تباهی کشیده است!

برکات وجود بارگاه ملکوتی امام رضا علیه‌السلام در ایران

یاسر احمدی

تأثیرات اعتقادی

داشتن عقیده برای هر انسانی بستگی به مواردی از جمله، ساختار اجتماعی، نحوه آموزش، موقعیت اجتماعی، سطح فرهنگی و تمدنی، محیط خانواده و بسیاری دیگر از مسائل دارد که موجب شکل گیری اعتقادات می شود که در این میان نباید نقش امارضا علیه‌السلام را در هویت بخشی ایرانیان و رشد شیعه در این سرزمین را نادیده گرفت.

منطقی است؛ بپذیریم، حضور ایشان در ایران سبب تقویت باورهای تاریخی شیعی شد. چرا که وقتی حضرت به ایران آمدند، کانون جغرافیایی شیعه در

مناطقی از ایران وجود داشت، اما این کانون های شیعی اصیل نبودند؛ از این رو با آمدن ایشان شیعه دوازده امامی گسترش یافت و قبل از آن، شیعیان ایران در موضع ضعیفی بودند.

امام رضا علیه‌السلام در طی سه سال حضور خود در خراسان، در تمام حرکات و رفت و آمدها و نامه‌ها و بیانات و مجالس و برخوردهایش با مردم هدفی را تعقیب می‌کرد و آن تقویت جریان شیعه اعتقادی بود. ایشان در هر فرصتی به ذکر احادیثی که دلیل روشن بر برتری حضرت علی علیه‌السلام بر سایر مردم داشت، می‌پرداخت. همچنین شیعیان به دلیل دوری از اهل بیت علیهم‌السلام و محدودیت‌هایی که بنی عباس برای آنان فراهم کرده بودند و از نظراعتقادی دچار مشکلات و شبهاتی شده بودند، امام بسیاری از آن شبهات را پاسخ و مردم را هدایت می کرد.

رشد محافل علمی

از دیگر برکات امام رضا علیه‌السلام در ایران را می توان رشد محافل علمی به خصوص حوزه های علمیه برشمرد که این عمل برای ائمه به نوعی هم مسئولیت بوده و هم وظیفه، چرا که هدایت بشریت با ختم نبوت تمام نشده و با وجود امام معصومی که مبرا از گناه و هدایت یافته است، خود نیز هدایت می کند. و یکی از نهادهایی که می تواند این هدایت را در جامعه تبیین کند حوزه علمیه است که تاسیس این نهاد را باید از صدر اسلام دانست.

علی بن موسی الرضا علیه‌السلام طی دوران اقامت خود در مرو، برای ترقی اندیشه و اعتقادات مردم خراسان بسیار تلاش نمود و با مناظره های علمی با اهل کتاب و نحله های فکری گوناگون، موجبات اعتلای معرفت و بینش دینی این منطقه را فراهم

آورد. آن حضرت، با تشکیل محافل علمی، کلامی و حدیثی به دفاع از اصول اسلام و فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام پرداخت و به شبهات و ایرادات فِرَق مختلف پاسخ داد. شمار مناظرات امام رضا علیه‌السلام که درباره مسائل گوناگون با اهل کتاب و نمایندگان مسیحیان، یهودیان، مانویان، زرتشتیان، صابئین و فرق اسلامی بسیار است. ایشان افزون بر شرکت در مناظرات عمومی و مجالس علمی در «منزل خود» و «مسجد مرو» پذیرای پیروان خود و تشنگان معرفت بودند که در واقع به نوعی حرکت اولیه حوزه های علمیه را در مشهد می توان از همین مجالس دانست که البته با مخالفت های مامون همراه بود.

وجود فضای زیارتی و عبادی

وجود امام رضا علیه‌السلام در مشهد و ایجاد مکان‌های زیارتی و عبادی خود بسیاری از خیرات مادی و معنوی را در بر دارد. البته از آنجایی که وجود ائمه اطهار هم در زمان حیات و هم پس از شهادت دارای برکات و آثار ارزشمند است؛ از این رو می بینیم وقتی امام شهید می شود و مأمون که می خواهد خود را با این کار بزرگ نشان دهد، دقیقا قضیه برعکس می شود و امام پس از شهادت جایگاه بسیار رفیعی را نزد مردم پیدا می کند که تا امروز نیز شاهد آن هستیم. بنابر این باید گفت فضای زیارتی و عبادی هم در زمان حضور ائمه اطهار بوده و هم پس از شهید شدن آن حضرت، همچنین می بینیم وقتی امام در مرو هست، طرفداران زیادی دارد و پس از شهادت ایشان نیز خادمانی داشته که فضای زیارتی و عبادی را آماده نمایند که بقعه «رضویه» از جمله آثاری است که از ابتدا خادم داشته است و به ظاهر نخستین گروهی که در کنار قبر ایشان سکونت دارند، خادمان روضه مبارکه، کاسبان و اصناف آن دوره بوده اند که

پس از مدتی مسجدی در کنار قبر ایشان ساخته و تعداد زائران نیز به مرور با مکان هایی که بعداً برای زائران ساخته شده، افزایش می یابند.

موقوفات امام رضا علیه‌السلام

آستان مقدس روضوی جزو ثروتمندترین مجموعه های اقتصادی است و حتی آن را بزرگترین نهاد موقوفاتی جهان اسلام می دانند و علت این امر نفوذ معنوی است که امام رضا علیه‌السلام در دل شیعیان دارد و روز به روز به شمار آن اضافه می شود. سندهای وقفی امام رضا علیه‌السلام بسیار زیاد است. از قدیمی‌ترین سندهای وقفی مربوط به قرن دهم است و شاید قدیمی‌ترین سند وقف غیرمنقول نیز مربوط به وقفنامه «عتیق علی طوسی» باشد که سال ۹۳۱ هجری تنظیم شده و پس از آن وقفنامه سیدعلی حسینی گنابادی است که در سال ۹۵۷ هجری ملکی را در قریه زیبد گناباد وقف آستان قدس کرده است. همچنین باید از موقوفاتی از امام رضا علیه‌السلام نام برد که متاسفانه خارج از مرزهای کنونی ایران است. در حال حاضر رَقبات زیادی در افغانستان، مناطق خوارزم و ماوراءالنهر که جزء منطقه خراسان بوده، واقع شده که با تغییر مرزهای سیاسی در آن طرف مرزها مانده اند. در قفقاز، آذربایجان شوروی، هند و پاکستان نیز سابقاً موقوفه هایی وجود داشته است. همچنین تعدادی مؤسسه دینی به نام امام رضا علیه‌السلام در هند و پاکستان نیز اکنون وجود دارند که مورد توجه شیعیان آنجاست و مردم در روزهایی خاص در آن اماکن گرد هم می آیند و از فضائل و مناقب

آن حضرت سخن می‌گویند و به نام آن امام نذر و نیاز می کنند.
لازم به ذکر است در حال حاضر نیز بسیاری از مغازه ها، خانه ها، زمین های کشاورزی در مشهد وجود دارد که به عشق امام رضا(ع) وقف شده است، البته در این میان نباید از موقوفاتی که در دیگر شهرها وجود دارد، چشم پوشی کرد.

شفاء خانه

طبابت امام رضا(ع) بسیار معروف بوده و حتی ایشان کتابی با عنواین طب الرضا(ع) دارد. کتاب طب الرضا یا رساله ذهبیه کتابی پزشکی است که از امام رضا(ع) برجای مانده است. این کتاب مجموعه ای از سخنان امام(ع) هست که به خاصیت های پزشکی غذاها و نوشیدنی ها اشاره داشته است. همچنین؛ باید گفت این کتاب به نوعی قدرت پیشگیری از بسیاری بیماری ها را دارد و تکنیک هایی را برای مقابله با بیمارها و آسیب های روحی و روانی مورد توجه قرار داده است. لازم به ذکر است، این رساله به درخواست مأمون خلیفه عباسی، توسط امام تقریر و تحریر شده است که البته جنبه عمومی یعنی برای دیگر افراد نیز کارایی دارد.
امروزه نیز وجود بیمارستان هایی با این نام زیبا، نشان از برکت وجودی ایشان و معنویت و عشقی است که مردم نسبت به این امام همام دارند و بسیاری از افراد ثروتمند این اعتقاد را دارند که وقف هایی که برای امام رضا(ع) داشته اند نه تنها از مال آنها کم نشده، بلکه افزایش روز افزون مالی و اقتصادی داشته اند.

درباره شیوه های تعامل با کودکان و نوجوانان در مسجد

خادمی که شما باشید!

سید سپهر جمعه‌زاده

احتمالا کمی سخت است وقتی وسط مراسم عزاداری ، کودکی یا نوجوانی وسط مجلس شلوغ می‌کنند و نظم حاضرین را به هم می زند. حتما برای خادم محترم مسجد که شما باشید کنترل این شلوغ کارها بی نهایت جدی و دشوار است. اما اینجا با چند راه حل ساده میخواهیم بگوییم می شود از پس این وروجک‌ها برآمد. می گویید چگونه ؟ خب بسم الله بریم سراغ متن.

خاطره خوش بسازیم

می دانیم که علم در کودکی مانند نقش بر سنگ است و ماندگار می شود . پس باید توجه داشته باشیم که حضور بچه ها در مسجد برای آنها خاطرات فراموش نشدنی میسازد و بعضا ممکن است کودکی را به مسجد علاقه مند یا کودکی را از مسجد دور کند. پس این خیلی مهم است که همه ما به عنوان خادم خانه خدا چه برخوردی با چنین مهمانانی خواهیم داشت.

برای آنها نقش تعریف کنیم

شهید بزرگواری می گفت: نیرو از سختی کار خسته نمی شود بلکه از بی برنامگی خسته خواهد شد. این به خوبی نشان می دهد که اگر به نوجوان های مسجد کارهای کوچکی مثل جارو شدن و تکبیر گفتن و اذان دادن و ریسه بستن و سیاهی کوفتن، بدهیم ، انها خود را موثر می بینند و به جای اینکه در روند کار موی دماغ بشوند، اتفاقا به انجام هر چه بهتر کار کمک های خوبی می کنند. زیرا آنها به مراتب از ما باهوش تر اند.

همراهی و دوستی با نوجوانان

خادم مسجد می‌تواند با کنار گذاشتن بعضی از محدودیت‌های کاذب یا غیرضروری، بین خود و نوجوانان، آن‌ها را به خود نزدیک کند؛ به‌قدر معقول با آنان صحبت کند، احوال آن‌ها را در حالت عادی و غیرعادی جویا شود و حتی‌المقدور در هم‌نشینی‌ها همراه آنان باشد .

احترام و تواضع

احترام گذاشتن به دیگران و داشتن حالت تواضع در مقابل افراد، نوعی ارادت قلبی به آنان است و با این منش می‌توان دیگران را به خود جذب کرد حال اگر تواضع و احترام از جانب خادم معنوی مسجد، آن‌هم با نوجوانان و کودکان که دارای قلبی پاک و جویای صحبت هستند، صورت گیرد، قطعاً موفقیت‌های چشمگیری به دست خواهد آمد.

آراستگی ظاهری

کسی که اهل مسجد است در اجتماع باید در قالب الگو و نمونهٔ خوبی‌ها مطرح شود؛ بنابراین اهل مسجد باید به وجه مطلوبی لباس بپوشد، تمیز باشد، محاسن مرتب داشته باشد و از عطر استفاده کند؛ شاید یکی از دلایل ضرورت این ویژگی به خاطر آن باشد که نوجوانان به ظاهر خود و دیگران توجّه زیادی دارند.

امکانات تفریحی و سرگرمی در کنار مسجد

در زمانه ما دامنه تهاجم دشمن به قلمرو اندیشه‌های دینی گسترش یافته است و دشمنان برای تباه کردن جوامع اسلامی و گمراه نمودن نوجوانان مسلمان از صدها شیوه و ابزار گوناگون بهره می‌جویند در مقابله با این موج ضدّ فرهنگی و دینی باید تمامی ابزار و امکانات موجود را به‌کار بست و یک کار تبلیغی اصولی را از سنگر مساجد پی‌ریزی نمود. ازجمله کارهای زیر بنایی در این زمینه بنا نهادن مؤسسات و مراکز آموزشی فرهنگی در کنار مساجد است. وجود چنین مراکزی نسل امروز را با مسجد پیوند می‌دهد و از تکرار افسانه تلخ و غمبار جدایی دین از دانش و نسل جدید جلوگیری می‌کند.

بهتر است در کنار مساجد مکانی برای بازی کودکان قرار داده شود تا به شوق بازی و یا اسباب‌بازی بیایند و کم‌کم با مسجد آشنا شوند گرچه به شوق تفریح و بازی می‌آید ولی کم‌کم عشق به مسجد پیدا می‌کنند در این صورت روحیهٔ امید و تعبّد در او زنده شده و از کودکی با معنویّت در لباس بازی آشنایی پیداکرده، بازی و مسجد در کنار هم نقش می‌بندند.

سیره تربیتی پیغمبر اکرم در مواجه با کودکان

ابوالفضل علی آبادی

کودک به دلیل نزدیک بودن به مبدأ فطرت و داشتن ذهن و دلی پاک و بی آلایش، زمینه بسیار مناسبی را برای تربیت پذیری دارد. او هدیه ای است الهی که با سرشت ساده و زلال خویش پا به جهان هستی گذاشته و از هر گونه زشتی و ناپاکی به دور است این والدین و مربیان کودک هستند که با تربیت نادرست خویش، مسیر فطرت پاک و الهی او را منحرف می سازند. بنابراین، در برخورد باکودک باید ویژگی های ذاتی او را در نظر گرفت. مهربانی، نوازش و انس با کودک، نقش مهمی در تربیت و شکوفایی استعدادهای نهفته او دارند. رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله همواره از روی محبت و تواضع، با بچه ها رفتار می کرد. ایشان به استعدادهای فطری آنها توجه داشت و از رنجش و ناراحتی شان سخت آرزده خاطر می شد. در هم نشینی با کودکان، خود را همسان آنان قرارمی داد، و با آنها سرگرم بازی می شد و به دیگران نیز سفارش می کرد: «مَن کانَ عِنْدَهُ صَبِی فَلْیَتَصابَّ لَهُ؛ کسی که نزد او کودکی است، باید کودکانه رفتار کند».

رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله، حسنین علیهما‌السلام را بر دوش خود سوار می کرد و به آنها می‌فرمود: «خوب مرکبی دارید و شما هم خوب سوارکارانی هستید.» آن حضرت حتی در حضور جمع، خود را هم پایه کودکان قرار می داد و با آنان انس می گرفت. همچنین به یاران خود می فرمود: «با کودکان مأنوس شوید و آنان را در آغوش بگیرید.» کودکانی نیز که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله، آنان را به دوش می‌گرفت، به این امر افتخار می‌کردند.

پیام متن:

۱. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در برخورد با کودکان خود را هم سطح آنان قرار می داد، و بدین گونه با آنان، ارتباط برقرار می‌کرد.

۲. برخورد با کودک باید توأم با مهربانی، نوازش و انس با وی باشد.

احترام و بزرگداشت کودکان

کودکان در سنین مختلف، نیازمند توجه و احترام هستند. از این رو، والدین باید با دقت، این خواسته آنها را پاسخ گو باشند. روح ظریف و حساس کودک، با کوچک ترین حرکت نادرست، ناراحت و پژمرده می شود. پس باید از هرگونه تحقیر و تمسخر کودک و به زبان آوردن عیب ها و خطاهای او به ویژه در مهمانی ها و دیدارهای خانوادگی پرهیز کرد و با شیوه ای خردمندانه به تأیید ویژگی های مثبت وی و تشویق او پرداخت. برخی از والدین، به غلط می پندارند پدر و مادر، حق هر گونه اعمال نظر سلطه جویانه بر فرزندان خود را دارند و هرگونه که بخواهند، می توانند با آنها رفتار کنند.

در این زمینه، گفتار و کردار پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و پیشوایان معصوم علیهم السلام با فرزندان خود، بزرگ ترین درس های تربیتی نسل بشر است. از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت است: «اَکرِمُوا أوْلادَکُمْ وَ أَحْسِنُوا آدابَهُم یغْفَرْلَکُم؛ فرزندان خود را احترام کنید و آدابشان را نیکو بگزارید که از آمرزش الهی برخوردار شوید.»[۴] گفته اند روزی مردی در حضور پیامبر به خاطر کاری که فرزندش انجام داده بود، از او عیب جویی کرد. پیامبر به او فرمود: «فرزندت، تیری از تیرهای تیردان توست.»[۵] مفهوم این سخن آن است که فرزندت، پاره تن تو و ذخیره آینده توست. تو با اهانت به شخصیت او، هم به خودت ضربه می زنی و هم کسی را حقیر می کنی که مددکار و پشتیبان تو در آینده خواهد بود و هر کار نیکی که انجام دهد، تو نیز در پاداش آن، شریک خواهی بود.

پیام متن:

پرهیز از عیب جویی، تمسخر و تحقیر کودکان، به ویژه در حضور دیگران.

قرآن

رعایت حال کودکان حتی در نماز

گاهی خردسالان هنگام نماز خواندن والدینشان، از طولانی شدن نماز آنها، به سبب گرسنگی یا تنهایی، بی تابی می کنند. در این شرایط، پدر و مادر با به کارگیری سیره پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله و آله و اهل بیت معصوم علیهم‌السلام باید بکوشند تا هیچ گاه از یاد خدا غافل نمانند و در ادای فریضه سستی نورزند. در کنار آن، برای اینکه به خواسته‌ها و نیازهای کودک نیز اهمیت دهند بهتر است تا حد امکان، نمازشان را کوتاه تر بخوانند. پیامبر گرامی اسلام، نماز ظهر را با مردم به جماعت برگزار و دو رکعت آخر آن را به سرعت تمام کرد. پس از نماز، مردم گفتند: «یا رسول اللّه! آیا در نماز حادثه ای رخ داد؟» حضرت فرمود: «چرا می پرسید؟» گفتند: «دو رکعت آخر نماز را با سرعت خواندید.» فرمود: «مگر صدای گریه و فریاد کودک را نشنیدید؟»

از امام حسن علیه‌السلام یا جابربن عبداللّه نقل شده است که نماز را در محضر رسول اللّه صلی‌الله‌علیه‌وآله خواندم. همین که آن حضرت سلام داد، به ما فرمود: «صبر کنید، آن گاه از جا بلند شد و کوزه حلوای آورد و به هر کس مقداری حلوا داد تا اینکه به من رسید. من کودک بودم. آن حضرت به دست خودشان مقداری حلوا به من خوراند، سپس فرمود: «باز هم بدهم؟» گفتم: آری! آن حضرت مقداری دیگر به خاطر خردسال بودنم به من خوراند.

چنین رفتارهایی سبب می شود بذرهای ایمان از همان طفولیت در دل فرزندان کاشته شود و آنها خاطراتی شیرین و زیبا از این دوران به یاد داشته باشند.

پیام متن:

۱. رعایت حال کودکان حتی زمان برگزاری نماز.

۲. تشویق کودکان پس از شرکت کردن آنان در نماز جماعت.

رعایت مساوات میان فرزندان

از وظایف بسیار مهم پدران و مادران آن است که بکوشند همواره بر اساس عدالت و مساوات میان فرزندان خود رفتار کنند و هیچ گاه در محبت و توجه کردن به فرزندان، پسر را بر دختر یا فرزندی را بر فرزندان دیگر مقدّم ندارند. پیامبر گرامی اسلام می فرماید: «از خدا بترسید و میان فرزندانتان با عدالت رفتار کنید همان گونه که دوست دارید آنان به شما نیکی کنند».

تنها نقطه امید و مایه شادی و آرامش کودک، محبت و حمایت پدر و مادر است. هیچ کاری به اندازه محبت والدین، کودک را آسوده خاطر و آرام نمی کند و هیچ مصیبتی مانند دور شدن از محبت والدین، روح و روان او را آزرده و پریشان نمی سازد. به همین دلیل، حسادت کودک به فرزند تازه متولد شده خانواده تعجب آور نیست؛ زیرا می پندارد از بخشی از مهربانی ها و مراقبت هایی که تاکنون متعلق به او بوده است، محروم خواهد شد.

والدینی که در ابراز علاقه و محبت به کودکانشان، عدالت را رعایت نمی کنند و هر از گاهی، یکی را بر دیگری ترجیح می دهند، در واقع، آنها را تحقیر و به شخصیت آنان اهانت می کنند و به کودک این گونه القا می کنند که تو شایستگی احترام و محبت را نداری. گفته اند روزی پیامبر گرامی اسلام، مردی را دید که دو فرزند خود را به همراه داشت. مرد یکی از فرزندانش را بوسید و دیگری را نبوسید. رسول خدا صلی الله علیه و آله به مرد فرمود: «چرا میان دو فرزندت، عدالت و برابری را رعایت نکردی؟»

تفاوت گذاشتن میان کودکان، آنها را ناراضی و روحیه شان را خراب می کند و به بیماری های روانی دچار می سازد. گاهی نیز کودک را به انتقام جویی از برادر، خواهر یا والدین خود برمی انگیزد و او را فردی کینه توز بار می آورد.

پیام متن:

نبود عدالت رفتاری میان فرزندان، موجب نارضایتی و ایجاد اختلال های روانی و کینه توزی در آنها می شود.

۹

شاد کردن کودکان

یکی از آموزه های مهم اسلام، مهرورزی و نشاط بخشی به کودکان است. بازی کردن پدر و مادر با کودک، خریدن پوشاک زیبا و مناسب، قصه گفتن هنگام خواب یا دادن هدیه، فرزند را شاد و خوشحال می سازد.

روزی پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله برای نماز عازم مسجد بود. در راه با گروهی از کودکان انصار روبه رو شد که سرگرم بازی بودند. آنان تا آن حضرت را دیدند، دور او جمع شدند و به دامن او آویختند. پیامبر از یک سو نمی خواست آنها را برنجاند و از سویی دیگر باید خود را برای اقامه نماز جماعت با مردمی که منتظرش بودند می رساند. آن حضرت، صلاح را در آن دانست تا از کودکان، دلجویی کند. در این حال، بلال حبشی از مسجد بیرون آمد و به جست وجوی پیامبر پرداخت. پس از مدتی، آن حضرت را کنار گروهی از کودکان یافت و جریان را فهمید. خواست کودکان را تنبیه کند، ولی پیامبر او را از این کار نهی کرد و فرمود: «تنگ شدن وقت نماز، برای من بهتر از رنجاندن کودکان است.» آن گاه به بلال فرمود: «به خانه برو و آنچه از گردو یا خرما یافتی، بیاور تا خود را از این کودکان بازخرید کنم.» بلال رفت و پس از جست وجو، هشت دانه گردو یافت و آن را به حضور پیامبر آورد. پیامبر آنها را میان کودکان تقسیم کرد و بدین گونه کودکان راضی شدند آن حضرت را آزاد کنند.

پیام متن:

در نظر پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله، تنگ شدن وقت نماز، بهتر از رنجاندن و بی توجهی به کودکان است.

از هر دستی بدهی از همان دست می گیری...

مختصات بخشندگی

سعید یعقوبی

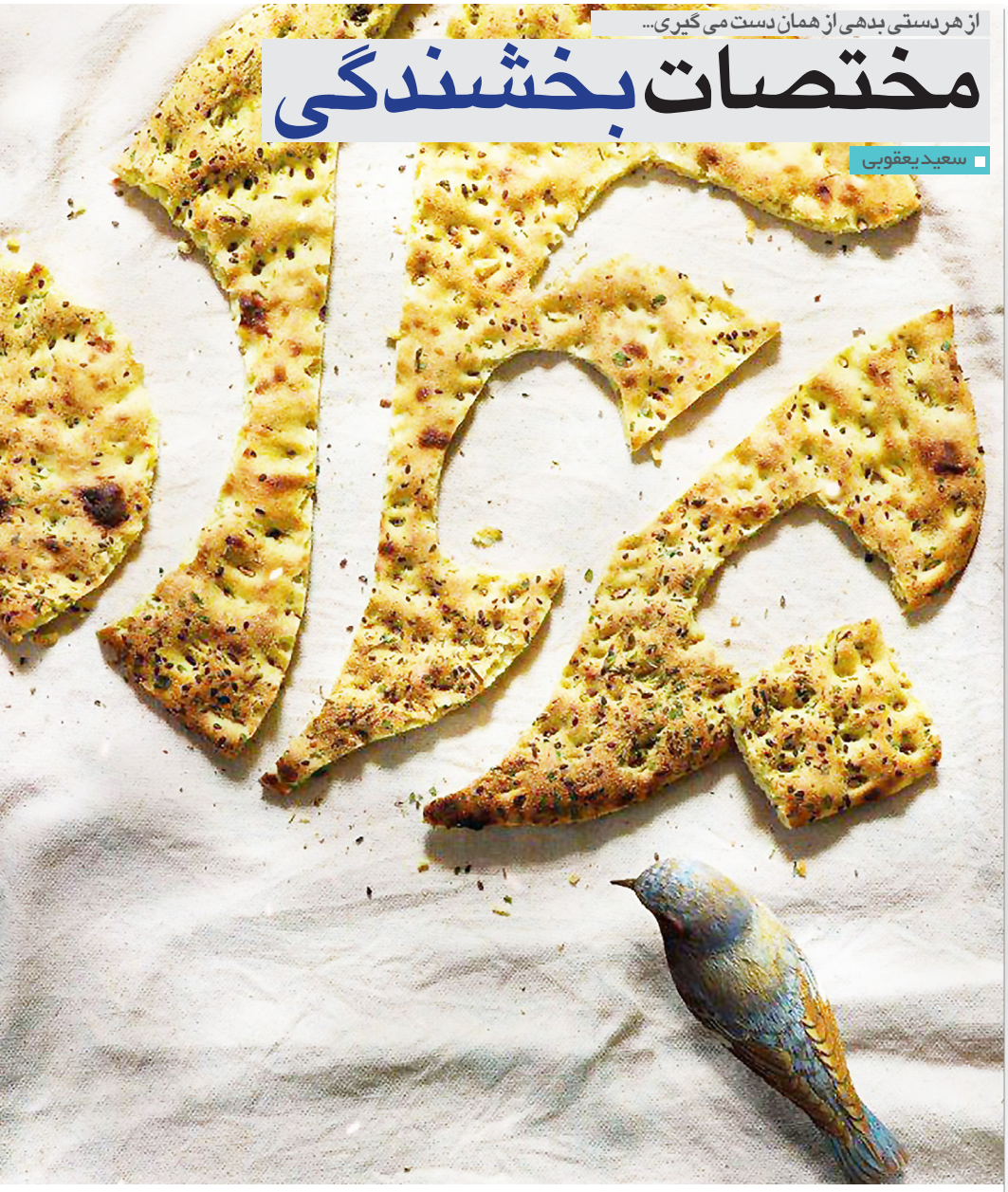

قرض دادن، به ارث گذاشتن، صدقه دادن، وقف کردن، هدیه دادن، نذر کردن، سفره داری، اطعام، احسان، انفاق و هزار و یک واژه این چنینی همه و همه در اتمسفر بخشندگی نفس می کشند. در تمام فرهنگ ها از ایران تا آن سوی کره زمین، بخشش، رسم

شایسته ای به شمار می رود. از پادشاهان قدیم و رعیت سابق تا مردم و دولتمردان امروز کمتر کسی ست که نیکوکار را اکرام نکند. به عنوان نمونه، همیشه شنیده ایم و خوانده ایم که بِالْوالِدَیْنِ إِحْساناً، این احسان از راه دورنیست بلکه باید بروی با دست خودت نوکری کنی.با دست خودت لقمه بگیری ، گردگیری کنی، جارو بکشی.

در وادی بخشندگی از هر دست بدهی از همان دست می گیری و اگر برای خدا ببخشی ده برابر باز پس می گیری و خلاصه اینکه؛

تو نیکی می کن و در دجله انداز
که یزدان در بیابانت دهد باز.

در این وادی باخت معنا ندارد اما نکته ای هست. بسیاری از نمونه های احسان تنها یک عمل اند اما گاهی کلماتی در اقیانوس بخشندگی زندگی می کنند که یک نوع روحیه به حساب می آیند؛ یک مقام اند. به طور مثال، ممکن است ما یک بار خریدهای پیرزنی را از خیابان رد کنیم و یا چند باری صندوق صدقات را پر کنیم اما آدمیزاد با چند دفعه احسان کردن که محسن نمی شود! دست خالی ما کجا و جود و کرم کجا! مقام جواد شدن و مقام کریم شدن مساوی ست با لعل شدن سنگ در مقام صبر!

روایت است از محمدبن سهل قمی که می گوید: در سفر مکه، به مدینه رفتم و به حضور امام جواد علیه السلام مشرّف شدم. می‌خواستم لباسی را از آن حضرت برای پوشیدن بخواهم، ولی فرصتی به دست نیامد. تصمیم گرفتم نامه ای برای آن حضرت بنویسم و در آن نامه، لباسی درخواست کنم. نامه را نوشتم و به مسجد رفتم.رویم نشد تقدیم امام کنم. دست دست کردم. شرم داشتم، رفتم. ناگاه شخصی پیش آمد و دستمالی داشت که لباسی در آن بود. گفت: مولای تو، امام جواد علیه السلام این لباس را برایت فرستاده است. به پسرم احمد گفتم که مرا با همین لباس ها کفن کن و به هنگام مرگ به خاک بسپار... .

جواد شخصی است که برای بخشیدن مال و علمش دنبال سائل می گردد و آنچه شایسته سائل است می‌بخشد و هیچ انتظار جبران هم ندارد. جواد صفت خداست. جواد بیشتر مال خود را می بخشد اندک نگه می دارد. بدون منت، بی سر وصدا، بدون عوض. جواد مالش را مال خود نمی داند، مال خدا را به سائل می بخشد. کریم اهل بیت حضرت امام حسن علیه السلام که روح عالم به فدایش باد، ندیده می بخشیدند، نشمرده می بخشیدند. درست مثل حضرت مادر علیها السلام وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا.

ماه های خدا هم هر کدام نشانه‌ای از کرامت دارد. رمضان مثل آقا حسن‌بن‌علی علیه السلام کریم است. رمضان الکریم یعنی درهای رحمت الهی چنان برای بندگان آغوش باز کرده اند که نگاه به گذشته ات نمی کنند، متاع را سبد سبد می برند، سوا نمی‌کنند؛ و یا محرم ماهی ست که به برکت نام امام حسین علیه السلام، جنب و جوشی در وجود آدم‌ها رخ می‌دهد که همه مردم با الگو گیری از امام خود که تمام هستی را برای بشریت در راه خدا اهدا کرد، احساس بخشش داشته و تلاش می کنند همانند امام خود کریمانه دست به احسان بزنند .

کودکی، بهترین دوران یادگیری

آگاهی های دینی اگر درست و متناسب با نیازها و شرایط روحی کودک در اختیارش قرار بگیرد، نقش مهمی در سرنوشت او خواهد داشت؛ زیرا اساس زندگی آدمی را بینش و اعتقادات او تشکیل می دهد و اگر مبتنی بر آموزه های محکم دینی باشد، زندگی او رنگ و بوی الهی می یابد.

پیامبر گرامی اسلام می فرماید: «محفوظات طفل نورس همچون نقشی است که روی سنگ حک شده باشد، ولی محفوظات مرد بزرگ سال مانند نوشتن بر روی آب است.»

روزی پیامبر با دیدن تعدادی از کودکان فرمود: «وای بر فرزندان آخرالزمان از روش ناپسند پدرانشان!» گفتند: یا رسول الله، از پدران مشرک شان؟ فرمود: «نه! از پدران مسلمانشان که چیزی از احکام دین را به آنان نمی آموزند و اگر فرزندان بخواهند خود درصدد آموزش مسائل دینی برآیند، آنان را از این کار بازمی دارند و تنها به این دل خوشند که فرزندانشان بهره ناچیزی از دنیا به دست آورند. من از این قبیل پدران بیزارم و آنان نیز از من بیزارند».

خانه کرامت

ویژه خانواده

خانواده، رزق خود را می آورد ۲۸

چرا خانواده مهم است؟ ۳۶

خانواده، رزق خود را می‌آورد

مجید محمدی

یک عذر تقریبا عمومی و بهانه همگانی برای فرار از زیر بار ازدواج و تشکیل خانواده، مسئله فقر و نداشتن امکانات مالی است در حالی که اسلام اهمیت بسیار زیادی برای ازدواج و تشکیل خانواده قائل شده است؛ همچون روایاتی از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله که می‌فرماید: «ازدواج سنت من است. هر کس از سنت من رویگردان شود، از من نیست.»

و یا اینکه: «هر که ازدواج کند، نیمی از دین خود را حفظ کرده است. باید در نیمه باقیمانده از خدا پروا کند.»

قرآن و سنت اهل بیت علیهم‌السلام به پاسخ این معضل عمومی پرداخته‌اند و خداوند در قرآن می فرماید: از فقر و تنگدستی دختران و پسران در سن ازدواج نگران نباشید و در ازدواجشان بکوشید؛ چرا که اگر فقیر و تنگدست باشند، خداوند آنها را از فضل خود بی نیاز می سازد: «إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ» و خداوند قادر به چنین کاری هست؛ زیرا خداوند واسع و علیم است: «وَ اللهُ واسِعٌ عَلیمٌ.»

قدرتش آن چنان وسیع است که پهنه عالم هستی را فرا می گیرد و علم او چنان گسترده است که از نیات همه کس، مخصوصا آنها که با نیت حفظ عفت و پاکدامنی اقدام به ازدواج می کنند، آگاه است و همه را مشمول فضل و کرم خود قرار می دهد. همچنین پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله به بینوایان سفارش می‌کرد که ازدواج کنند و تشکیل خانواده دهند تا خداوند گشایشی در معاش آنها حاصل کند؛ همچنان که روایت شد: جوانی از انصار نزد پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله آمد و از فقر و نیازمندی خود به آن حضرت شکایت کرد. پیامبر به او فرمود: ازدواج کن! [در برخی از منابع نقل شده که این عمل ۳ بار تکرار شد و هر بار پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله همان پاسخ را دادند.]

پس از خارج شدن جوان از محضر پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله، مردی از انصار، خود را به آن جوان رساند و گفت: دختر زیبارویی دارم. سپس آن دختر را به همسری او در آورد. خداوند نیز به سبب این عمل، در رزق و روزی او توسعه داد و آن جوان به نزد رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله آمد و از حال خود خبر داد و پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: «يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ عَلَيْكُمْ بِالْبَاهِ؛ ای گروه جوانان! بر شما باد به ازدواج کردن.»

و باز از ایشان است: «الْتَمِسُوا الرِّزْقَ بِالنِّكَاحِ؛ رزق را در ازدواج جستجو کنید!» و نیز می‌فرمایند: «اتَّخِذُوا الْأَهْلَ فَإِنَّهُ أَرْزَقُ لَكُمْ؛ تشکیل خانواده دهید! پس همانا خانواده برای شما رزق رسان تر است.» و اینکه امام صادق علیه‌السلام در باب رزق آور بودن ازدواج می‌فرمایند: «الرِّزْقُ مَعَ النِّسَاءِ وَ الْعِيَالِ؛ رزق و روزی با همسر و فرزندان می باشد.»

در این نوشتار، به بررسی این مطلب خواهیم پرداخت که چگونه ازدواج می تواند موجب رزق و روزی انسان شود و یا اینکه چه عواملی در پی ازدواج وجود دارد که سبب توسعه در روزی و توان اقتصادی فرد می‌گردد.

و اما عواملی که در ازدواج موجب افزایش رزق و روزی انسان می شوند، عبارت اند از:

۱. ایمان و تقوا

یکی از اصول اساسی که اسلام به آن اهمیت زیادی داده است و آن را وسیله تقرب به درگاه الهی و ارزش یافتن فرد مسلمان معرفی می کند، مسئله ایمان به خدا و تقواست؛ همچنان که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقاكُمْ»؛ «همانا گرامی ترین شما در نزد خدا، با تقواترین شماست.»

از این رو، فرد مسلمانی که به خاطر تقوای الهی و برای حفظ دین و پیروی از سنت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله اقدام به ازدواج می کند، در

درگاه پروردگار، عزّت و ارزش خاصی می یابد و به دلیل آراسته شدن به این زیور اخلاقی، مورد توجه خاص خدا واقع می‌شود؛ به طوری که خداوند از مکانی که هرگز گمان نمی‌برد، برای او روزی می‌رساند: «وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ»؛ «کسی که تقوا پیشه کند، خداوند گشایشی برای او قرار می دهد و از آنجا که گمان ندارد، به او روزی می‌بخشد.»

۲.احساس مسئولیت

فقر نمی تواند مانع راه ازدواج گردد، بلکه چه بسا ازدواج سبب غنا و بی‌نیازی می‌شود. دلیل آن هم با دقت روشن می‌شود؛ زیرا انسان تا مجرد است، احساس مسئولیت نمی‌کند؛ نه ابتکار و نیرو و استعداد خود را به اندازه کافی برای کسب درآمد مشروع بسیج می‌کند و نه به هنگامی که درآمدی پیدا کرد، در حفظ و بارورساختن آن می‌کوشد و به همین دلیل، افراد مجرد غالبا خانه به دوش و تهی دست‌اند. اما بعد از ازدواج، شخصیت انسان تبدیل به یک شخصیت اجتماعی می‌شود و خود را شدیدا مسئول حفظ همسر و آبروی خانواده و تأمین وسائل زندگی فرزندان آینده می‌بیند. بنابراین، تمام هوش و ابتکار و استعداد خود را به کار می‌گیرد و در حفظ درآمدهای خود و صرفه‌جویی تلاش می‌کند و در مدت کوتاهی می‌تواند بر فقر چیره شود.

۳.سعی و تلاش

بدون شک انسان‌ها از نظر استعدادها و مواهب خدادادی با هم متفاوت‌اند؛ ولی با این حال، آنچه پایه اصلی پیروزی‌ها را تشکیل می‌دهد، تلاش و سعی و کوشش آدمی است. آنها که سخت‌کوش‌ترند، پیروزترند و آنها که تنبل‌تر و کم تلاش‌ترند، محروم‌ترند.

از این رو، قرآن بهره انسان را متناسب با سعی او می‌شمرد و صریحا می‌گوید: «وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسانِ إِلاّ ما سَعي»؛ «و اینکه برای انسان بهره‌ای جز سعی و تلاش او نیست.»

در روایات اسلامی نیز، فوق‌العاده به مسئله تلاش و کوشش برای کسب روزی اهمیت داده شده است؛ تا آنجا که امام‌صادق علیه‌السلام می فرماید: «لَا تَكْسَلُوا فِي طَلَبِ مَعَايِشِكُمْ فَإِنَّ آبَاءَنَا كَانُوا يَرْكُضُونَ فِيهَا وَ يَطْلُبُونَهَا؛ در تحصیل روزی تنبلی نکنید؛ زیرا پدران ما در این راه می‌دویدند و آن را طلب می‌کردند.»
و نیز از همان امام بزرگوار می‌خوانیم: «الْكَادُّ عَلَي عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ کسی که برای [روزی] خانواده خود تلاش می‌کند، مانند مجاهد در راه خداست.»
و پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله طلب روزی حلال را پس از ادای واجبات اولیه، واجب می‌شمارد:
«طَلَبُ الْحلال فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ.»

بی کلید این در گشادن راه نیست بی‌طلب نان
سنت الله نیست
گر تو بنشینی به چاهی اندرون رزق کی آید برت
ای ذو فنون

لذا به همین خاطر است که می بینیم پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله آن چند نفر صحابی را که گوشه نشینی اختیار کرده بودند و ترک کار و کوشش برای کسب روزی، به شدت مورد ملامت و سرزنش قرار می‌دهند و می‌فرمایند: «لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ تَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الْأُمَمَ؛ رهبانیّت در اسلام نیست. زن بگیرید! من به فزونی عدد شما بر ملت‌های دیگر مباهات می‌کنم.»
و سرانجام جلال الدین مولوی افکار و گفتار خامی که برخاسته از سستی و تنبلی افراد برای کسب روزی است، همچون این افکار:

خدایی که جان داده است،
نان خواهد داد؛ کسی که
بی‌نیازی و پیروزی بجوید، لقمه نان
هم به سراغش خواهد آمد؛ همه حیوانات و درندگان بدون کسب و زحمت، روزی خود را می خورند.
جمله را رزاق روزی می‌دهد قسمت هر یک به پیشش می‌نهد
مورد تمسخر و ریشخند قرار می‌دهد و این گونه درصدد پاسخ آنها بر می‌آید:
راه روزی کسب و رنج است و تعب هر کسی را پیشه‌ای داد و طلب
اُطْلُبُوا الاَرْزَاقَ مِنْ اَسْبَابِهَادْخُلُوا الاَبْيَاتَ مِنْ اَبْوَابِهَا

۴. قناعت و سبک گرفتن هزینه‌ها

گرچه امروز مسئله ازدواج آن قدر با آداب و رسوم غلط و حتی خرافات آمیخته شده که به صورت یک جاده صعب‌العبور یا غیر قابل عبور برای جوانان درآمده است، اما در روایات متعددی، مسلمانان تشویق به همکاری در امر ازدواج افراد مجرد و کمک به این امر شده‌اند و به عنوان مثال، می‌توانند هزینه‌های ازدواج را سبک و آسان بگیرند تا مانعی بر سر راه ازدواج جوانان پیدا نشود؛ همچنان که مهریه‌های سنگین غالبا سنگ راه ازدواج افراد کم درآمد می گردد. در حدیثی از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌خوانیم:

«شُوءْمُ الْمَرْأَةِ غُلاءُ مَهْرِهَا؛ زن بدقدم زنی است که مهرش سنگین باشد.»

و باز در حدیث دیگری که در ذیل حدیث فوق وارد شده، می‌خوانیم:

«مِنْ شُوءْمِهَا شِدَّةُ مَئُونَتِهَا؛ یکی از نشانه‌های

شوم بودن زن آن است که هزینه زندگی [یا هزینه ازدواجش] سنگین باشد.»
همان‌طور که در روایات فوق اشاره شد که علت شوم و بدقدم بودن برخی زنان اسراف و عدم تقدیر معیشت و عدم قناعت می‌باشد، می‌توان این نتیجه را گرفت که مسلما چنین افرادی برای خانواده، نه تنها روزی و برکت به همراه نخواهد داشت، بلکه فقر و ناداری را به ارث خواهند گذاشت.

۵. امدادهای الهی در کسب روزی

بدون شک یکی از نگرانی‌های افراد مجرد در اقدام به ازدواج و تشکیل خانواده، ترس از فقر و مخارج سنگین عائله‌مندی است که چگونه می‌تواند به تنهایی در مقابل این بار سنگین قد علم کند و آن را به دوش بکشد. ولی باید این مطلب مهم را یادآور شد که مسلما امدادهای الهی و نیروهای معنوی به کمک افرادی می‌آید که برای انجام وظیفه انسانی و حفظ پاکی خود اقدام به ازدواج می‌کنند.
و لذا هر فرد با ایمان می تواند به این وعده الهی دلگرم باشد که خداوند روزی او و خانواده‌اش را از مکانی که گمانش را نمی‌دهد، می‌رساند: «يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ»؛ «او را از جایی که گمان ندارد، روزی می‌دهد.»
همچنان که در حدیث از پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله نقل شده: «مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ «إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ»؛ «کسی که ازدواج را از ترس فقر و مخارج عائله مندی ترک کند، گمان بد به خدا برده است؛ چرا که خداوند متعال می فرماید: اگر آنها فقیر باشند، خداوند آنها را از فضل خود بی نیاز می سازد.»

چرا خانواده مهم است؟

زهرا جان نثاری

می دانیم که رکن اساسی جامعه خانواده است زیرا خانواده خودش یک جامعه کوچک محسوب می شود. این جامعه کوچک مانند هر جامعه دیگر از اعضای مشخصی تشکیل شده و دارای یک رییس است.در این جامعه کوچک روابط عاطفی و اقتصادی و فرهنگی و غیره جریان دارد و اگر همه وظیفه خود را درست ایفا کنند، این جامعه از خطرات سالم می ماند. شاید همه ما کم و بیش در درون خود به اهمیت خانواده در زندگی خود واقف باشیم اما این موضوعی است که کمتر کسی به آن توجه می‌کند. خانواده دقیقا چیست و چه معنایی دارد؟ اهمیت خانواده در زندگی ما چیست و چرا داشتن یک خانواده، می‌تواند زندگی را بهتر و شیرین‌تر کند؟ اعضای یک خانواده در دشوارترین شرایط در کنار هم هستند و به هم یاری می‌رسانند، چون به هم عشق می‌ورزند. همین مساله می‌تواند اهمیت خانواده را در زندگی نشان دهد. در این نوشته در خصوص دلایل اهمیت خانواده سخن گفته ایم که امیدوارم برای شما مفید باشد.

خانواده چیست؟

خانواده را می‌توان به اعضای نزدیک و دور که قرابت خونی و عاطفی با شما دارند تقسیم کرد. خویشاوندان نزدیک شامل همسر، پدر و مادر و خواهر و برادر است و خویشاوندان دور افرادی هستند به طور سببی یا نسبی با شما ارتباط دارند مثل خاله‌ها، عمه‌ها، دایی‌ها، عموها و همسر و فرزندان آن‌ها. طبق این تعریف، خانواده زیستی یا هسته‌ای از یک پدر و مادر و فرزندان آن‌ها تشکیل می‌شود و اعضای دیگری هم که با این افراد دارای نسبت باشند به عنوان خویشاوندان دور شناخته می‌شوند. اما یک خانواده می‌تواند قالب‌های دیگری هم داشته باشد و در این قالب‌ها هم اعضای خانواده با یکدیگر رابطه عاطفی و نزدیکی خواهند داشت مثل فرزندانی که نزد پدربزرگ و مادربزرگ‌های خود زندگی می‌کنند و یا خانواده‌هایی که تنها پدر یا مادر عهده دار مسئولیت زندگی است.

علاوه بر این بسیاری از افراد، دوستان خود را نیز به عنوان اعضای واقعی خانواده خود در نظر می‌گیرند و در زمان نیاز به آن‌ها پناه می‌برند. به طور کلی مفهوم خانواده مفهومی انعطاف پذیر است و لزومی به ارتباط خونی و ژنتیکی بین اعضای آن وجود ندارد به طور مثال کودکان بی سرپرستی که توسط خانواده‌ها به فرزندی پذیرفته می‌شوند جزئی از خانواده هستند و ارتباط عاطفی عمیق و واقعی بین آن‌ها و والدین برقرار می‌شود.

اما اهمیت خانواده در چیست؟

موقعیت‌های بسیاری در زندگی پیش می‌آید که شما آرزو می‌کنید ای کاش هیچ خانواده‌ای نداشتید و لزومی به تعهد و ارتباط با آن‌ها نبود. در این شرایط این سوال مطرح می‌شود که آیا داشتن خانواده واقعا مهم است؟ برای شروع باید بگوییم که خانواده‌ها اساسی‌ترین و مهم‌ترین نیازهای هر فرد را تامین می‌کنند مثل حمایت، عشق و احساس تعلق. اما دلایل دیگری هم برای اهمیت خانواده در زندگی وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهیم کرد.

خانواده امنیت می آورد

خانواده مهم است چون انسان نمی‌تواند همیشه به تنهایی زندگی کند. ما به حمایت و عشق دیگران نیاز داریم و در مقابل نیز به آن‌ها عشق و حمایت هدیه می‌کنیم. اگر برای یک مصاحبه کاری آماده می‌شوید و یا اخیرا دچار یک بحران عاطفی و شکست عشقی شده‌اید هیچ چیزی مثل حمایت خانواده نمی‌تواند شما را در این شرایط سخت یاری کند چون اعضای خانواده تحت هر شرایطی به شما عشق می‌ورزند و بهترین‌ها را برای شما می‌خواهند. حس ترس و ناامنی در هر انسانی وجود دارد، همه ما دوست داریم که احساس امنیت و آرامش داشته باشیم و یک خانواده می‌تواند این حس امنیت را برای اعضای خود فراهم کند. این قدرت اعضای خانواده نیست که اهمیت دارد بلکه وقتی اعضا در کنار هم هستند و تحت هر شرایطی پشت هم می‌ایستند این احساس امنیت به وجود می‌آید.

خانواده عشق است

هر انسانی در کنار نیازهای اساسی و فیزیکی، نیازهای عاطفی هم دارد که برای سلامت روح و روان او بسیار ضروری هستند. همه به دنبال محبت، درک شدن، احساس تعلق و عشق هستند و اهمیت خانواده هم در همین جا مشخص می‌شود چون اعضای خانواده می‌توانند این نیازها را برای هم برطرف کنند، احساس عشق، شادی و در کنار هم بودن. اعضای خانواده، شناخت کاملی از شما دارند، عادات و رفتارهای شما را می‌شناسند و می‌دانند که در طول زندگی خود با چه چیزهایی روبرو بوده‌اید. البته رفتارهای خاص و منحصر به فرد شما هم می‌تواند موجبات سرگرمی دیگر اعضای خانواده را فراهم آورد!

خانواده، سپر بلا

تاثیر و فشار گروه همسالان برای نوجوانان و البته بزرگسالان، می‌تواند آسیب زا و حتی مخرب باشد. وقتی افراد شاهد رفتارهای غیراخلاقی و غیراجتماعی در گروه دوستان و همسالان خود هستند ارزش‌های خانوادگی آن‌ها به چالش کشیده می‌شود. در این شرایط اگر فردی قوه تشخیص درست و غلط را نداشته باشد به راحتی در دام این رفتارهای ضداجتماعی خواهد افتاد اما افرادی که در خانواده‌های سالم بزرگ می‌شوند و دارای این قدرت تشخیص هستند به ندرت از رفتارهای مخرب گروه‌های همسالان تاثیر می‌پذیرند.

خانواده آرامش بخش است

اگر یک خانه و خانواده داشته باشید بالاخره جایی برای بازگشت خواهید داشت. این به معنای آن است که شما هرگز در دنیا تنها راه نخواهید شد و هر اتفاقی هم که بیفتد و هر چقدر هم که از موطن خود دور شوید می‌دانید که جایی کسی منتظر شما است.

تربیت، محصول خانواده است

خانواده، نقش مهمی در رشد و تربیت فرزند بازی می‌کند. خانواده شما می‌توانند در بزرگ کردن فرزندان شما، به شما کمک کنند. اگر با اعضای خانواده خود ارتباط نزدیکی داشته باشید کار مراقبت و تربیت فرزندان نیز با کمک آن‌ها ساده‌تر خواهد شد و شما وقت بیشتری برای رسیدگی به زندگی شخصی و کاری خود خواهید داشت. در این شرایط شما به عنوان یک پدر و مادر، تنها نخواهید بود و افراد دیگری هم هستند که به کمک شما بیایند. پس اگر بیمار شوید یا برای مدتی مجبور به ترک خانه باشید می‌دانید که فرزندان شما در دست افرادی مطمئن و مهربان خواهند بود. پس بهتر است اهمیت خانواده و حفظ ارتباط با آن‌ها را دست کم نگیرید.

تصمیمات صحیح در خانواده

گفتیم که ارزش‌های خانوادگی تحت تاثیر تربیت خانواده و بزرگ شدن در یک محیط سالم به وجود می‌آیند و این ارزش‌ها در تصمیم گیری‌های زندگی شما نقش مهمی خواهند داشت. بنابراین در موقعیت‌های حساس و چالش برانگیز زندگی که بیشتر افراد احساس بی‌پناهی و ناتوانی می‌کنند شما کافی است به ارزش‌های خانوادگی خود تکیه کنید تا بتوانید بهترین و درست‌ترین تصمیم‌ها را بگیرید.

خانواده، هویت زاست

شما اولین گام‌های آموزش را در خانواده خود برمی‌دارید و اولین ارزش‌های اخلاقی و انسانی را در این محیط فرامی گیرید. خانواده شما، شخصیت و باورهای شما را می‌سازد و این شخصیت و باورها، هویت شما را برای سال‌های باقی مانده زندگی شما شکل خواهد داد. بیشتر افراد معتقدند پندهایی که از والدین و اعضای خانواده خود گرفته‌اند آن‌ها را به افراد بهتری تبدیل کرده است پس شما هم می‌توانید در کنار اعضای خانواده به انسان‌های بهتر و کامل‌تری تبدیل شوید.

نتیجه‌گیری

اگر خانواده نباشد جامعه خوبی نخواهیم داشت. نهاد مهم خانواده باعث می شود بسیاری از آداب زندگی اجتماعی پیش از ورود به جامعه یاد گرفته شوند. خانواده‌ها همان چیزی هستند که ما آن‌ها را می‌سازیم، اعضای یک خانواده می‌توانند فقط از طریق خونی به هم مرتبط باشند و یا می‌توانند به دوستانی نزدیک و صمیمی تبدیل شوند. از رشد و تعالی درونی گرفته تا حمایت مالی، خانواده ارزش و اهمیت زیادی برای انسان‌ها دارد و می‌تواند به شما در رسیدن به اهدافتان یاری کند. وقتی خانواده‌ای در کنار خود دارید هرگز احساس تنهایی نخواهید کرد و با اطمینان خاطر بیشتری می‌توانید به دنیای بیرون قدم بگذارید چون همیشه یک گروه دوست داشتنی از شما حمایت می‌کند و شما هر زمان که بخواهید می‌توانید از آن‌ها کمک بگیرید.

پرونده‌ویژه

مهمانان کوچک
در خانه خدا

درباره وظائف خادم در پایگاه توقات فراغت مسجد

مهمانان کوچک در خانه خدا

مهدی رزاقی طالقانی

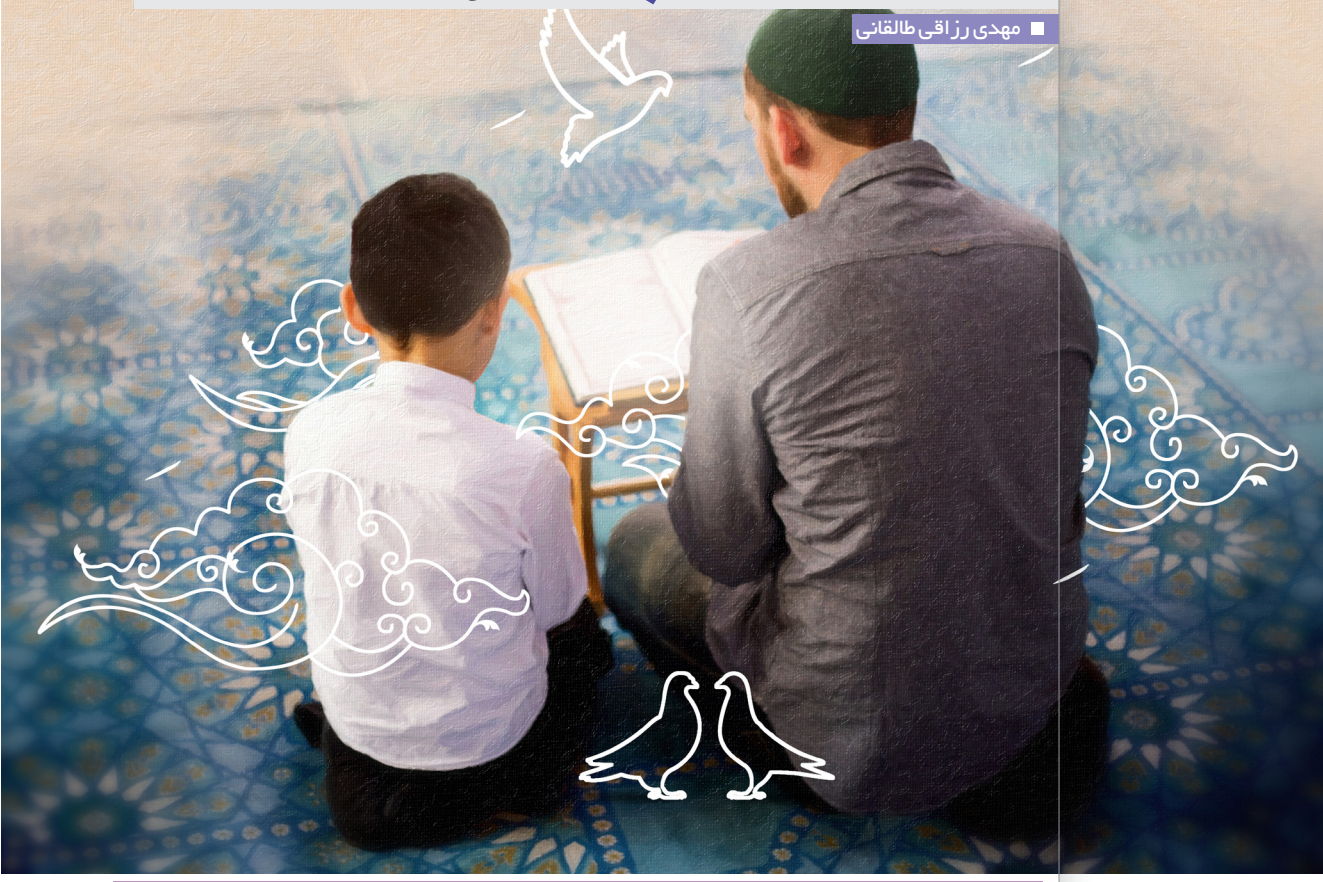

مقدمه

تابستان از راه رسیده است و مسجد به فصلی وارد می‌شود که در آن تقریباً یک کارکرد خاص می‌یابد و پر کردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان به بهترین نحو، فلسفه اصلی مسجد بعد از ادای نماز می‌شود.

دغدغه اوقات فراغت در دین اسلام هم رسمیت دارد و هم درباره اهمیتش آیات و روایات زیادی به ما رسیده و هم راهکارهایی برای گذرانش ارائه داده. برای مثال خداوند در قرآن خطاب به پیامبر می‌فرمایند: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ»؛ پس چون فراغت یافتی به طاعت درکوش.[1] یعنی وقتی از کاری

۱ . سورهٔ انشراح، آیهٔ ۷.

فراغت یافتی به کار مهم دیگری بپرداز. و یا حضرت امیر(ع) در تفسیر آیهٔ شریفه «وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا»[۲] می‌فرمایند: «چند چیز را در دنیا فراموش نکن؛ سلامتی، غذا، اوقات فراغت و تفریحات، جوانی و نشاط و بی نیازی‌ات را قدر بدان و فراموش نکن»[۳]. این آیه و روایت نشان می‌دهند موضوع اوقات فراغت در اسلام به رسمیت شمرده شده است.

پایگاه اوقات فراغت کودکان و نوجوانان شدنِ مسجد، یک کارکرد مهم اجتماعی مسجد است. حضور در آغوش مسجد با هر بهانه‌ای می‌تواند برای هر انسانی یک فرصت باشد و چه بهتر که این فرصت در نوجوانی نصیب انسان شود.

کودکی و نوجوانی فرصتی برای یک پیوند محکم با معنویت است یکی از مکان‌هایی که می‌توان در آن کودک و نوجوان را با معنویت آشنا کرد، مسجد است. اگر بتوان در مسجد شالوده ساختمان معنوی اینها را مثل ساختمان جسمی‌شان محکم بنا کرد آیندهٔ آنها که منتهی به جوانی می‌شود درخشان خواهد بود.

نوجوانی دورانی پر از تغییرات گوناگون است و مرحله‌ای انتقالی و مهم به شمار می‌رود. در این مرحله هر چه در زندگی گذشته نوجوان رخداده است، در وضع فعلی او اثر می‌گذارد و اتفاقات و تربیت این مرحله نیز در وضع زندگی آینده‌اش تأثیرات پایداری خواهد داشت. از همین رو بسیاری از بزرگسالان به فرصت‌های ازدست‌رفته در دوران نوجوانی خویش برای ادامه تحصیل، کار، پیشرفت مذهبی و... افسوس می‌خورند. در زمانی که نوجوان به‌سرعت با تغییرات جسمانی مواجه می‌شود، اجتماع از او می‌خواهد که مستقل و مسئولیت‌پذیر باشد و روابطش را با همسالان به نحوی مناسب تنظیم کند. در این دوره از نوجوانان خواسته می‌شود که دروس خود را به خوبی مطالعه کنند، تکلیف‌های اسلامی را انجام دهند و برخی انتظارات دیگر که تحقق آن برای نوجوانان کار آسانی نیست. با توجه به موارد مذکور اهمیت مسجد به‌منزله محیطی تربیت‌کننده نمایان می‌شود.[

درمجموع حضور کودکان و نوجوانان در مسجد از اهمیت و ارزش ویژه‌ای برخوردار است و سنگ بنای آیندهٔ آن‌ها ست. حضور آنان را در مسجد باید سرمایه تربیتی والایی به حساب آورد، سرمایه‌ای که در آینده می‌توانند با کمک آن تجارت معنوی، اخلاقی و فرهنگی کنند .

۲ . سورهٔ قصص، آیهٔ ۷۷.
۳ . وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۳۶۶.

خادمی برای مسجد کودکان و نوجوانان

حالا در موضوعی با این اهمیت که عمرها و آینده بسیاری از افراد را می‌سازد شما به عنوان خادم یک نقش اساسی را بر عهده دارید.

اگرچه این تمام انسانها هستند که روز و شب محتاج معنویت مسجد هستند اما گزاف نیست که بگوئیم در نقش پایگاه اوقات فراغت بودن مسجد، این مسجد است که به یک خادم جذاب، خوب، مهربان، صبور و فعال و میانجی برای ایفای نقشی چنین حیاتی و مهم نیازمند است.

پرونده پیش رو نگاهی به اهمیت نقش خادم در مسجدی که پایگاه اوقات فراغت است دارد و به شما به عنوان یک خادم کمک خواهد کرد تا خود را در موقعیت‌های گوناگون حضور کودکان و نوجوانان در مسجد قرار دهید و در یک مانور آمادگی ذهنی، بهترین تصمیم را اتخاذ کنید تا هیچ کودک و نوجوانی از مسجد فاصله نگیرد، تا عاشق مسجد باشند و مسجد خانه دومشان باشد، با حفش احترام به نظمی که شما برایشان تعریف می‌کنید

خادم پایگاه اوقات فراغت و اهداف

خادم مسجد در پایگاه اوقات فراغت دو هدف خاص را باید به صورت همزمان دنبال کند و با استفاده از مدیریت خود به به آنها برسد. پیش از بیان این اهداف نگاهی به تعریف مدیریت خادم در پایگاه اوقات فراغت می‌اندازیم و در ادامه به بیان اهداف می‌پردازیم.

تعریف مدیریت برای خادم پایگاه اوقات فراغت

وظیفه شما در این دوره از فعالیت‌های مسجد خاص تر از همیشه است و اینبار می‌بایست رضایت تعداد زیادی از کودکان و نوجوانان را نه با مهربانی که با مدیریت خود به دست آورید.

«اینجا حرف، حرف من است. زود پشتی‌ها را سر جای خودش برگردونید، همه مسجد و مثل دسته گل باید تحویل من بدید... هر کسی مخالفه دارد می‌تونه وسایلش را جمع کنه و بره...»

این جملات برای شما آشنا نیست؟ چه تفاوتی میان یک خادمِ مدیر با یک رییس وجود دارد؟ چه تفاوتیَ باعث می‌شود که کودکان و نوجوانان پایگاه اوقات فراغت مسجدی شیفته و متعهد به فضای مسجد می‌شوند، با شور و حرارت و انگیزه بالا در مسجد هستند و بازی و تلاش می‌کنند و مراقب مسجد هم هستند و کودکان و نوجوانان پایگاه اوقات فراغت مسجدی دیگر، با چند جلسه حضور در مسجد از حضور در آن بیزار می‌شوند؟ یکی از مهمترین دلایل این اتفاق تلخ می‌تواند به شیوه مدیریت و تعامل خادم آن مسجد برگردد

اگر بخواهیم به زبان ساده، مدیریت خادم در مسجدی که پایگاه اوقات فراغت است را تعریف کنیم می‌توانیم بگوئیم که ترکیبی از هنر و فکر است. هدف شما چیست؟ جذب شدن کودکان و نوجوانان به مسجد، حالا تصور کنید شما برای رسیدن به این هدف منابعی را در اختیار دارید مثل فضای مسجد، مقداری شکلات یا شیرینی، وسائل مسجد و ... فرایندی که شما به صورت هنرمندانه و با تکیه بر فکر خود برای استفاده بهینه از منابع به کار می‌گیرید تا به هدف خود که همان علاقه‌مندی کودک و نوجوانان به مسجد است، برسید، مدیریت نام دارد.

اهداف خادم در مسجدِ پایگاه اوقات فراغت

در سطور قبل آمد که خادم در فرایند مدیریت مسجدی که پایگاه اوقات فراغت دارد دو هدف را به صورت توأمان باید دنبال کند که این اهداف عبارتند از:

- ایجاد فضای جذاب برای کودکان و نوجوانان در مسجد
- حفظ و نگهداری از اموال مسجد

فصل اول: ایجاد فضای جذاب برای کودکان و نوجوانان در مسجد

هیچکدام از اهداف شما به عنوان خادم در پایگاه اوقات فراغت مسجد مقدم بر دیگری نیست و شما باید در هر حال هر دوی این اهداف را محقق کنید. و اگر و اگر در نقطه‌ای بین یک وسیله و دل یک کودک مجبور به انتخاب بودید، لاجرم و قطعاً این انسان است که مقدم بر شیء است و هوای او را داشته باشید تا خدای نکرده پایش از مسجد قطع نشود و ارتباطش با مسجد محفوظ بماند. این در واقع منشور اخلاقی شما در این فصل خواهد بود.

با برقراری پایگاه اوقات فراغت در مسجد، طبیعتاً انبوهی از کودکان و نوجوانان به مسجد وارد شده و مسجد خانه دوم آنها خواهد شد. وظیفه اول شما به عنوان خادم این خانه که نقشی شبیه مادر یا والدین آنها هم خواهد بود، ایجاد فضای جذاب برای کودکان و نوجوانان در مسجد است.

برای ایجاد فضای شاد و جذاب در مسجد که منجر به تولید خاطرات ماندگار در آن خواهد شد شما نیازمند در نظر گرفتن دو سلسله اقدام هستید:

۱. اقدامات رفتاری
۲. اقدامات زیبا سازی و جذاب سازی فیزیکی مسجد

اقدامات رفتاری

ممکن است یک یا چند اقدام زیر در شما وجود داشته باشد و این مهارتهای در واقع رفتاری برای شما طبیعی باشد، این اتفاق خوبی است اما سعی کنید به این اقدامات به منزله یک بسته بایدهای رفتاری نگاه کنید و تمام موارد زیر را مدنظر خود قرار دهید، هرگونه اشتباه شما در برابر کودکان و نوجوانان از آنجا که نماینده مسجد و خانه خدا هستید ممکن است به منزله ثبت یک

خاطره بد و دوری همیشگی یک انسان از مسجد بیانجامد و از سوی دیگر یک اقدام به هنگام به منزله ارتباط همیشگی یک انسان با مسجد و ایجاد یک بستر اصیل فردی و اجتماعی برای عبادت، نیایش و کنش‌گری‌های دیگر اجتماعی برای او تا تمام عمر است.

شاد کردن کودکان

احتمالا شما در مسجد وظائفی دارید که بسیار برایتان مهم است، مثلا رأس ساعت فلان باید کار فلان را بکنید و ساعتی دیگر کاری دیگر، این نظم و تعهد شما قابل ستایش است اما حداقل در این سه ماهه تابستان، شاد کردن کودکان هم اولویت دارد، مثل اولویتی که در داستان به مسجد رفتن پیامبر، ایشان به کودکان داد

روزی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله برای نماز به مسجد می رفت. در راه، گروهی از کودکان انصار بازی می کردند که تا آن حضرت را دیدند، دور او جمع شدند و به دامن او آویختند به گمان اینکه چون آن حضرت همواره حسن و حسین علیهماالسلام را بر دوش خود می گرفت، این بار آنها را نیز به دوش بگیرد. پیامبر از یک سو نمی خواست آنها را برنجاند و از سویی دیگر مردم در مسجد منتظرش بودند و می خواست خود را به مسجد برساند. در این حال، بلال حبشی از مسجد بیرون آمد و به جست وجوی پیامبر پرداخت. پس از مدتی، آن حضرت را کنار گروهی از کودکان یافت و جریان را فهمید. خواست کودکان را تنبیه کند، ولی پیامبر او را از این کار نهی کرد و فرمود: «تنگ شدن وقت نماز، برای من بهتر از رنجاندن کودکان است.» آن گاه به بلال فرمود: «به خانه برو و آنچه از گردو یا خرما یافتی، بیاور تا خود را از این کودکان بازخرید کنم.» بلال رفت و پس از جست وجو، هشت دانه گردو یافت و آن را به حضور پیامبر آورد. پیامبر آنها را میان کودکان تقسیم کرد و بدین گونه کودکان راضی شدند آن حضرت را آزاد کنند.

بنابراین شاد باشید، هر فعالیتی را که در حضور کودکان انجام می‌دهید با لبخند و ترفندهایی که باعث شادی کودکان و نوجوانان می شود انجام دهید

محبت کنید

در شلوغی‌های انجام وظائفتان یا بر اساس ویژگی‌های شخصی‌تان ممکن است خیلی خوش اخلاق نباشد و روی خوش به کسی نشان ندهید، این ویژگی را به هر ترتیبی که می‌توانید از موقعیت مواجهه با مواجعان به پایگاه اوقات فراغت مسجد دور کنید. به‌طورکلی محبت، عامل مهمی در شکل‌گیری شخصیت در تمام دوره‌های رشد انسان است؛ اما این نیاز طبیعی در دوران کودکی از اهمیت و حساسیت بیشتری برخوردار است؛ چراکه اساساً شکل‌گیری شخصیت روانی کودکان و نوجوانان تا حد زیادی به ارضاء این نیاز بستگی دارد؛ ابراز محبت به کودک باعث ایجاد حس اعتمادبه‌نفس و خودباوری در او می‌شود و این امر در ثبات شخصیت او تأثیر بسزایی خواهد داشت؛ برعکس، بی‌احترامی و تحقیر کودک، باعث می‌شود در طولانی‌مدت اعتمادبه‌نفس و خودباوری خود را از دست داده و در مراحل رشد شخصیتی خود با مشکلات روانی متعددی مواجه شود؛ بر این اساس از جمله وظایف خدام و مبلغان و نیز نمازگزارن در مسجد، تکریم و احترام کودکان و نوجوانان است و سفارش‌ها بسیاری در سنت نبوی و احادیث اهل‌بیت(ع) در این رابطه بیان شده است؛ از جمله بیان شده است که پیامبر(ص) نسبت به کودکان، مهربان‌ترین مردم بود [۴]؛ از جمله سفارش‌های حضرت(ص) در این رابطه نیز این است که فرمودند: «أَحِبُّوا الصِّبْيَانَ وَ ارْحَمُوهُمْ وَ إِذَا وَعَدْتُمُوهُمْ فَفُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَرَوْنَ إِلَّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ»؛ به بچه‌ها محبت کنید و بر آنان ترحم نمایید و هرگاه به آنان وعده‌ای دادید، بدان وفا کنید، چون اینان شما را روزی‌رسان خویش می‌دانند [۵]

بیان‌های متعدد دیگری نیز در این رابطه وجود دارد که در صورت رعایت آن از سوی

۴ – قطب الدین راوندی، سعید بن هبة الله؛ جلوه‌های اعجاز معصومین (ع)؛ چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۸، ص۶۰۱

۵ – ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه؛ ج ۱ و ۲، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ ق. ج۲ ص ۴۸۳

شما به عنوان خادم، متولیان و هیئت امنای مساجد و ...، می‌توانند نقش قابل‌توجهی در جهت مأنوس نمودن کودکان به مسجد داشته باشند. ابن شهرآشوب در مناقب از لیث بن سعد نقل می‌کند که در مسجد هنگامی‌که پیامبر(ص) به سجده می‌رفت، حسین(ص) بر پشتش سوار می‌شد و پاهای خود را تکان می‌داد. هنگامی‌که پیامبر می‌خواست از سجده برخیزد او را می‌گرفت و در کنار خود می‌نهاد. این کار در سجده‌های متعدد ادامه یافت تا اینکه در پایان نماز، یکی از یهودیان گفت: شما با کودکان به‌گونه‌ای رفتار می‌کنید که ما نمی‌کنیم و پیامبر در پاسخ به او گفت:«لَوْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَ بِرَسُولِهِ لَرَحِمْتُمُ الصِّبْيَان»؛ اگر شما هم به خدا و پیامبر اعتقاد داشتید، به کودکان رحم می‌کردید و با آنان به مهربانی رفتار[۶]؛ این نکته نشان می‌دهد که اساساً مهربانی و محبت به کودکان، به‌ویژه در فضای مسجد، از ویژگی‌های ذاتی دین اسلام است و هر کس به خداوند و پیامبر راستین او ایمان داشته باشد، باید این‌گونه رفتار کند. در حدیث دیگری نقل شده که پیامبر(ص) در سجده بودند و حسن(ص) بر گردن ایشان سوار بودند؛ پیامبر در این حالت، سجده را به‌قدری طولانی کردند که اصحاب گفتند: فکر کردیم حادثه‌ای رخ داده یا وحی نازل شده است که پیامبر در پاسخ به آنها فرمودند: «إِنَّ ابْنِي ارْتَحَلَنِي فَكَرِهْتُ أَنْ أُعَاجِلَهُ حَتَّى يَنْزِل»؛ فرزندم بر من سوار شده بود و خوش نداشتم تا عجله کنم، بلکه خواستم خود او فرود آید[۷] اینها همه بیانگر برخورد محبت‌آمیز با کودکان، به‌ویژه در فضای‌های معنوی است که اهل‌بیت(ع) با عمل و رفتار خود ما را به این امر توصیه نموده‌اند.

۶ – ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی؛ مناقب آل أبی طالب(ع) (لابن شهرآشوب)، ج ۴، چاپ اول، قم: انتشارات علامه، ۱۳۷۹ ق.، ص۷۲

۷ ۰ مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی؛ بحار الأنوار (ط – بیروت)، ج۱، و ۳۸ و ۱۰۱، چاپ دوم، بیروت: مؤسسة الوفاء، ۱۴۰۳ ق. ج ۳۸، ص ۸۱

شخصیت دادن به کودک و نوجوان

شما باید در مسجد برای هر کسی شخصیت قائل شوید و طبیعتاً در این مقطع از فعالیت خادمی خود که بیشتر با کودکان و نوجوانان مراوده خواهید داشت برای این گروه سنی شخصیت قائل شوید. برای پی بردن به اهمیت این موضوع باید بدانید که به طور معمول افراد سعی می کنند که طبق شخصیت اجتماعی خود عمل کنند. حالا اگر والدین، معلم، همسایه و همین خادم مسجد که کودک به نوعی با او در یک فضای خاص ارتباط پیدا می‌کند، در دوران شکل گیری شخصیت او با بی احترامی، تحقیر، سرکوفت زدن و سرزنش با او رفتار کنند، شخصیت کودک به صورتی حقیر، وابسته و منفی شکل خواهد گرفت و همین امر موجب تکبر و زورگویی او در بزرگسالی می گردد. امام صادق(ع) در این زمینه می فرمایند: «مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لِذِلَّةٍ وَجَدَهَا فِي نَفْسِهِ[۸]؛ هیچ مردی تکبر و زورگویی نمی کند، مگر به سبب ذلّتی که در خود می بیند».

در تک تک لحظاتی که در مسجد هستید این را به یاد داشته باشید که وقتی با کودک سرزنش گونه برخورد می شود، شخصیت او حقیر و کوچک می گردد، و در صدد جبران این مسئله در بزرگسالی است؛ و چون قادر به جبران آن نیست، لذا دست به مقابله با آن می زند؛ یعنی خود را بزرگ می بیند و برای انتقام از دیگران تکبر و زورگویی می کند. حضرت می فرمایند: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَتِيهُ إِلَّا مِنْ ذِلَّةٍ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ؛[۹] هیچ فردی تکبر نمی کند؛ الاّ به سبب حقارتی که در خود می بیند.»

این شخصیت دادن را هم با سه راهکار ساده می‌توانید انجام دهید

۸ – وسائل الشیعة، حر عاملی، انتشارات اسلامیه، تهران، چاپ ششم، ۱۳۶۷ ش، ج ۸، ص ۳۲۸، ح ۱.
۹ – همان، ج ۱۵، ص ۱۹۴، ح ۴.

۱. سلام کنید

سعی کنید سلام اول را شما داشته باشید. سلام کردن شما به یک کودک دو تأثیر روانی خواهد داشت که اولین آن اتفاقا برای خود شما است که برای سلام کننده باعث تقویت خوی پسندیده تواضع و فروتنی می شود و در درجه دوم برای کودک و نوجوان باعث احیای شخصیت می‌شود. کودکی که شما به عنوان یک بزرگسال به او سلام می کنید و با این کار به او احترام می نمایند، اعتماد به نفس می‌گیرد و لیاقت و شایستگی خود را باور می کند و از کودکی معتقد می شود که جامعه او را محترم می شناسد و مردم به او اهمیت می دهند. حالا این احساس دارد در کدام جغرافیای زندگی او رخ می‌دهد؟ در مسجد، پس می‌داند که مسجد بوده که به او شخصیت داده است و از همین رو پایش همیشه به خانه خدا باز است این روایت هم یادتان بماند که امام صادق(ع) از رسول اکرم- نقل می کنند که می فرمود: «وَ التَّسْلِیمُ عَلَی الصِّبْیان؛[۱۰] پنج چیز است که آنها را تا لحظهٔ مرگ ترک نمی کنم؛ یکی از آنها سلام به کودکان است»

۱۰ – الخصال، ابی جعفر محمّد بن علی بن الحسین صدوق، با ترجمه احمد فهری زنجانی، انتشارات علمیه اسلامیه، [بی تا]، ص ۳۰۱.

۲. احترام بگذارید

راهکار دوم احترام گذاشتن است. سعی کنید احترام یک کودک و نوجوان را با هزار دلیل که باید برای خود بتراشید حفظ کنید، اول اینکه آنها مهمان خدا هستند، دوم اینکه امانتی پاک در دست شما هستند، سوم اینکه در چنین فضای اجتماعی به مسجد پناه آورده‌اند و هر یک از اینها به تنهایی برای احترام گذاشتن به آنها کافی و بالاتر از کافی است. برخورد محترمانه و شخصیت دادن به نوجوانان و کودکان، به ویژه آنها مه ضعیف‌تر هستند، در اعتماد به نفس و استقلال روح انسان نقشی مهم دارد. انسانی که مورد تکریم قرار می گیرد، خود را از پلیدیها دور می دارد و سلامت روانی و خدمت رسانی او افزایش می یابد.

۳. به قولتان عمل کنید

احتمالا در جریان مدیریت کردن مسجد با حضور انبوهی از کودکان، مجبور خواهید شد از نظام پاداش استفاده کنید و از بچه‌ها بخواهید که اگر کارشان را در هر زمینه‌ای که مدنظرتان است درست انجام دادند، مثلا فلان جایزه را به آنها بدهید. فراموش نکنید که وفای به عهد وظیفه ای دینی و عقلی است که نسبت به دیگران، به ویژه کودکان و نوجوانان باید داشت. در واقع اگر ما به وعده های خود به کودکان عمل نکنیم، شخصیت فرزندان را تحقیر کرده، به آنان درس دروغگویی می دهیم و با گفتار بی عمل خود سخنان را هم که در آینده خواهیم گفت، از پیش بی اِعتبار می سازیم. امام صادق (ع) می فرمایند: «أَحِبُّوا الصِّبْيانَ وَ ارْحَمُوهُمْ وَ إِذا وَعَدْتُمُوهُمْ فَفُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لا يَرَوْنَ إِلّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ[۱۱]؛ کودکان را دوست بدارید و به آنها محبت کنید، پس اگر به آنان وعده ای دادید، به آن وفا کنید؛ زیرا آنان روزی خود را در دست شما می بینند.»

بنابراین آینده یک کودک یا نوجوان در بزرگسالی را در ذهن خود داشته باشید و در تمام لحظات سعی کنید در مسجد به او شخصیت بدهید

۱۱ – کافی، کلینی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، چاپ دوم، ۱۴۱۳ ق، ج ۶، ص ۴۹.

مانع بازی کودکان نشوید

بازی کردن در مسجدی که از نظر شما اصلا برای این کار ساخته نشده است و احتمالا نظم ذهنی شما را به هم می‌زند شاید باعث شود که مانع از بازی کودکان شوید و محروم کردن آنها از بازی در مسجد یک اقدام اشتباه است چرا که جاذبه مسجد را برای کودک و نوجوان کم می‌کند. شما به عنوان خادم باید به این نکته توجه داشته باشید که بازی کردن از ویژگی‌های ذاتی کودکان است و باید از این ظرفیت طبیعی در جهت مأنوس نمودن کودک با مساجد استفاده شود. صالح بن عقبه می‌گوید از امام هفتم(ص) شنیدم که می‌فرمود: میل بسیار کودک به بازی، خوب است و علامت متانت و پختگی او در بزرگی است [۱۲]؛ از پیامبر(ص) نیز نقل شده که فرمودند: «عرامةُ الصّبیّ فی صغره زیادةٌ فی عقله فی کبره»؛ شیطنت و سرکشی طفل در دوران کودکی، مایه فزونی عقل او در بزرگی است.[۱۳] این ظرفیت طبیعی در وجود کودکان، از این جهت می‌تواند در مأنوس ساختن آنها با مساجد موثر باشد که استعدادهای درونیِ کودک در حین بازی یا مسابقه شکوفا می‌شود و درصورتی‌که بازی‌های او در فضایی معنوی که فضای آن با طبع کودک سازگار است، صورت پذیرد، موجب می‌شود که استعدادهای شکوفا شده او با نوعی معنویت عجین شود؛ به‌عنوان مثال: کودک هنگام بازی در فضای مسجد، تحت‌تأثیر فضای معنوی مسجد، ناخواسته با تقلب و جرزنی مخالفت خواهد نمود و به‌تدریج این روحیه را پیدا خواهد کرد تا فراتر از بازی و در خارج از فضای مسجد نیز تقلب و دورویی در کارهای خود نداشته باشد؛ همین‌طور کودکی که در بازی‌های خود در فضای معنوی مسجد، صمیمیت و محبت با همبازی‌های خود را حس و تجربه کند، ناخواسته این روحیه را در خود تثبیت خواهد کرد تا با افراد جامعه با صمیمیت و محبت برخورد کند؛ به هر صورت این نوع بازی‌ها درصورتی که در قالب فضایی معنوی مانند مسجد و درعین‌حال صمیمی و شادمانه با کمک شما صورت گیرد، می‌تواند تأثیر بسزایی در سلامت جسمی و روحی کودکان و نوجوانان داشته باشد و در طولانی‌مدت او را با فضای معنویِ مسجد مأنوس سازد.

۱۲ – ابن بابویه، محمدبن علی، ترجمه من لا یحضره الفقیه؛ ج۵، چاپ اول، تهران: نشر صدوق، ۱۳۶۷.ج ۵ ص ۱۸۷

۱۳ – پاینده، ابو القاسم؛ نهج الفصاحة (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول(ص)؛ چاپ چهارم، تهران: انتشارات جاویدان، ۱۳۸۲.ص ۵۶۴

میان نوجوانان و کودکان تبعیض قائل نشوید

شما در مسجد در این مقطع حکم خانواده کودکان و نوجوانان را دارید و احتمالا در فرایند آشنایی با آنها بعضی‌ها را بیشتر خواهد پسندید و دوست خواهید داشت و این ممکن است شما را در معرض یک رفتار تبعیض آمیز قرار دهد. از وظایف بسیار مهم شما در پایگاه اوقات فراغت این است که بکوشید همواره بر اساس عدالت و مساوات میان کودکان و نوجوانان مراجعه کننده به مسجد رفتار کنید و هیچ گاه در محبت و توجه کردن به آنها، یکی را بر دیگری یا رزندان فلان آقا را بر فرزندان مردمان معمولی مقدّم ندارید.

اگر شما در ابراز علاقه و محبت به کودکان و نوجوانان، عدالت را رعایت نکنید و هر از گاهی، یکی را بر دیگری ترجیح ندهید، در واقع، آنها را تحقیر و به شخصیت آنان اهانت کرده‌اید و به آنها این گونه القا کرده‌اید که تو شایستگی احترام و محبت را نداری. گفته اند تفاوت گذاشتن میان کودکان و نوجوانان، روح آنها را خسته و ناتوان می کند و به بیماری های روانی دچار می سازد. گاهی نیز آنها را به انتقام جویی از دیگری وا می‌دارد و او را فردی کینه توز بار می آورد.

وادار نکردن کودکان به انجام فرائض

ممکن است شما از سر دلسوزی یا انتظار داشتن یا هر چیزی از کودکان بخواهید که مثلا بازی خود را رها کنند و برای نماز به صف شوند، این انتظار شما شاید باعث شود که عصبانی شوید یا برخورد جدی بکنید که آنها را وادار به نماز خواندن کنید. همین ابتدا باید بدانید که این کار اشتبه است

انسان، موجودی ذاتاً مختار است و دلایل متعدد عقلی، نقلی[۱۴] و تجربی بر این امر دلالت دارند. در دوران کودکی نیز انسان از اختیار برخوردار است، هرچند قلمرو و دامنه اختیار او متفاوت از ایام جوانی و بزرگسالی است؛ بنابراین از جمله حقوق هر انسانی این است که به اختیار او احترام گذاشته شود؛ از همین‌رو تکریم کودک و نوجوان به‌عنوان یک انسان به این است که چه به عنوان والدین چه به عنوان معلم و خادم و ... او را مجبور نسازیم، بلکه تلاش کنیم تا ضمن توجه به اقتضائات کودکی، او را در مسیر صحیح تربیت قرار دهیم

در نظر داشته باشید که واگذاری حق انتخاب به فرزندان و عرضه نمودن دین در شرایط و فضای مناسب به آنها، باعث می‌شود تا آنها در قالب نوعی روش تربیت عقلانی و

۱۴ – از جمله بیان شریف قرآن که فرمود: «انّا هَدیناهُ السَّبیلَ امّا شاکراً و امّا کفوراً» (انسان: ۳)؛ ما راه راست را به او (انسان) نشان دادیم؛ یا شکرگزار خواهد بود یا کفران خواهد ورزید.

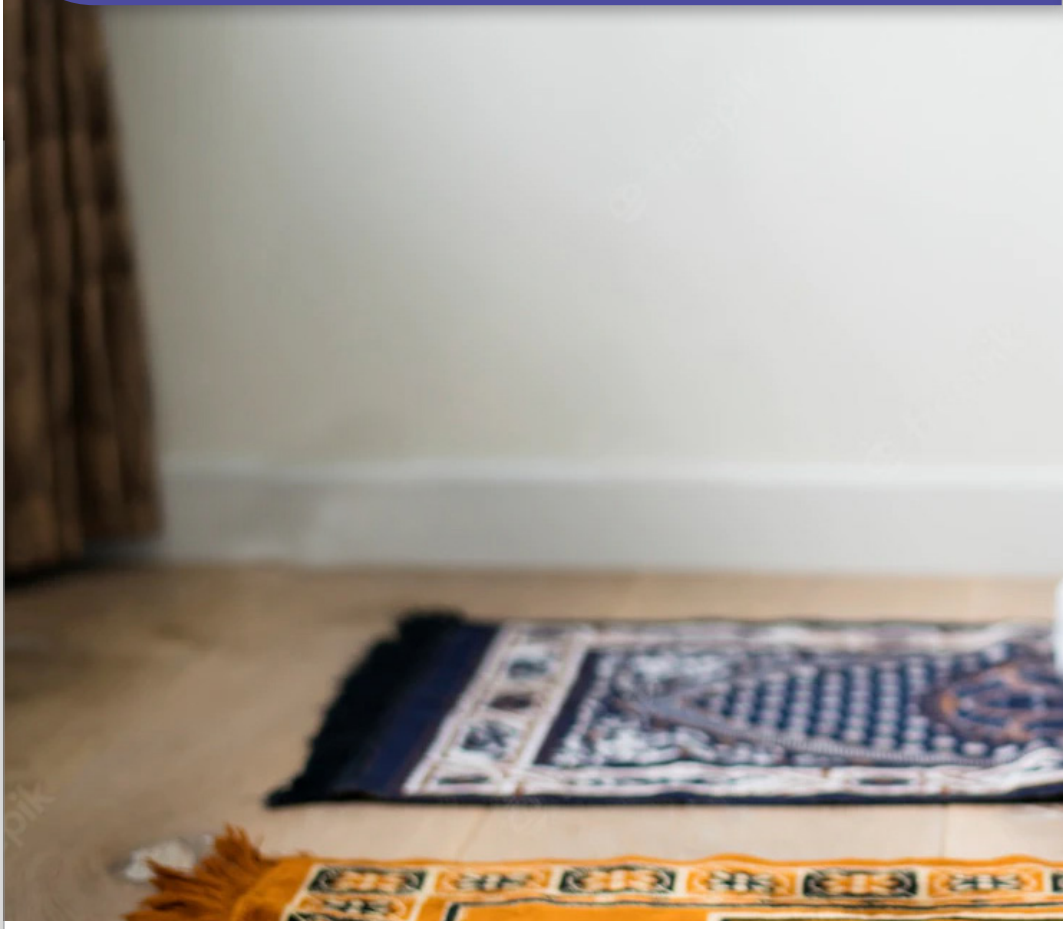

استدلالی رشد یابند و دلایل قابل دفاعی را هرچند در حد توان ذهنیِ خود برای اعتقادات خود مهیا سازند؛ این امر باعث می‌شود تا آنها اعتقادی را بپذیرند که نه اجباری و از سر اکراه بلکه خالصانه و از روی رغبت باشد؛ در نتیجهٔ این امر درصورتی‌که در ایام جوانی با شبهات اعتقادی مواجه شوند، به‌یک‌باره دست از اعتقاد خود نخواهند شست، بلکه با ذهنی فعال و منطقی، شبهات را تحلیل نموده و کنار آنها به‌سلامت خواهند گذشت؛ بر اساس این اصل، نباید هیچ‌گاه کودکان و نوجوانان را مجبور به دین‌داری کرد، بلکه همواره باید فضایی را برای آنها فراهم ساخت تا خود با قرار گرفتن در آن، بتوانند مسیر خود را انتخاب کنند.

بنابراین، حضور در مسجد و انجا بازی‌های کودکانه و نوجوانانه، بهترین فضایی است که زمینه‌ای را فراهم می‌سازد تا آنها مسیر درست را انتخاب کرده و به اعتقادی که نه به دلیل ترس از اجبار، بلکه متناسب با روح و فطرت الهی آنهاست، دست یابند؛ از این‌رو اگر این حس را دارید که کمک کنید، تا آنها به نماز توجه داشته باشند نمازخوان و معتقد به بار آیند، باید سعی کنید ضمن مأنوس ساختن آنها با فضای مسجد، اختیار و انتخاب در پذیرش را به خود آنها واگذار نمایید.

رعایت حال کودکان

این مورد برای همه طول سال ممکن است برای شما رخ بدهد که مثلا گاهی کودکان هنگام نماز خواندن والدینشان روی کتف و بال آنها می‌پرند یا از طولانی شدن نماز آنها دست به کارهای بچه گانه می‌زنند تا اعتراض خود را برسانند، یا حتی مثلا در همین تابستان و زمان برقراری پایگاه اوقات فراغت در مسجد ممکن است کودکان و نوجوانان رفتارهای خلاف نظم و ساختار مسجد بزنند، در این شرایط باید بکوشید رعایت حال آنها را بکنید. مثلا در جیب خودتان شکلات داشته باشید و اگر کودکی بی تابی کرد به او بدهید، یا حتی اگر نمازتان را شده به جماعت نخوانید تا مراقب اوضاع باشید هم کار بزرگی کرده‌اید. در هنگام پذیرائی از مسجد اگر کودکی بیشتر از سهم خودش خواست هم باز موقعیتی است که باید مراعات حال او را بکنید

از امام حسن صلی الله علیه و آله یا جابربن عبدالله نقل شده است که نماز را در محضر رسول الله صلی الله علیه و آله خواندم. همین که آن حضرت سلام داد، به ما فرمود: «صبر کنید، کوزه‌ای با مقداری حلواست.» آن گاه برای تقسیم آن از جا بلند شد و به هر کس مقداری حلوا می‌داد تا اینکه به من رسید. من کودک بودم. آن حضرت انگشتی حلوا به من خوراند، سپس فرمود: «باز هم بدهم؟» گفتم: آری! آن حضرت انگشتی دیگر به خاطر خردسال بودنم به من خوراند[۱۵].

یا حتی ممکن است کودک یا نوجوانی به علت درگیر بودن با بازی و ... حواسش به سرویس رفتن نباشد و خودش را یا نقطه‌ای از مسجد را نجس کند، در این شرایط هم مراعات حال کودک و نوجوان و شخصیت او و شرایط او را بکنید، بدون آنکه خیلی دیگران در جریان قرار بگیرند او را به توالت هدایت کنید و با خانواده‌اش تماس بگیرید تا بیایند و برای او لباس تازه بیاورند. او را به سبب اشتباهش تخطئه و سرزنش نکنید و حتی مراقب روحیه‌اش باشید.

مراعات حال کودکان و نوجوانان در مسجد هم خیرات زیادی برای آنها دارد و هم خیرات زیادی برای شما و آینده جامعه اسلامی، پس همراه با خود مرور کنید که اشتباهات آنها طبیعی است و باید با آنها مدارا کنید که چنین رفتارهای ناب مذهبی سبب می‌شود بذرهای ایمان از همان طفولیت در دل فرزندان کاشته شود و خاطراتی شیرین و زیبا از این دوران به یاد داشته باشند.

۱۵ – الخصال، ابی جعفر محمّد بن علی بن الحسین صدوق، با ترجمه احمد فهری زنجانی، انتشارات علمیه اسلامیه، [بی تا]، ص ۹۲ و ۲۳۷.

ایجاد امکان مشاهده

برای امکان جذب این نوجوانان به مسجد، تمام تلاشتان را بکنید که با هر بهانه‌ای مثل برقراری نظم، سکوت و هر چیز دیگری کودکان و نوجوانان را از مشاهده صفوف نماز باز ندارید. چرا ارتباط معنوی با خدا در محیط مذهبی و از طریق مشاهده و تجربه در کودکان ایجاد می‌شود. تجربه نمودن احساس معنوی در محافل مذهبی و مشاهده نمودن دیگران در حال تضرع و عبادت، می‌تواند نقش قابل‌توجهی در رشد معنوی کودک داشته باشد. این تجربه و مشاهده، می‌تواند با قرار گرفتن کودکان و نوجوانان در فضای مسجد، به‌ویژه هنگام نماز جماعت و یا برپایی مراسم مذهبی، حاصل شود. استاد مطهری در این رابطه معتقد است: «قرار گرفتن کودکان و نوجوانان در محیط و فضای مسجد، مشوق کودک و نوجوان به اعمال عبادی خواهد بود و زمینه گرایش به اعمال عبادی در او به‌صورت آگاهانه شکل می‌گیرد»[۱۶] علاوه بر اینکه، روح و ذهن انسان در دوران کودکی بسیار تأثیرپذیرتر است و بر اساس احادیث منقول از اهل‌بیت(ع)، امری را که کودک، مشاهده و تجربه می‌کند، همچون نقشی بر «حجر» خواهد ماند. از رسول خدا صلی‌الله علیه و آله نقل شده است که فرمودند: «مَنْ تَعَلَّمَ فِی شَبَابِهِ کَانَ بِمَنْزِلَةِ الرَّسْمِ فِی الْحَجَرِ وَ مَنْ تَعَلَّمَ وَ هُوَ کَبِیرٌ کَانَ بِمَنْزِلَةِ الْکِتَابِ عَلَی وَجْهِ الْمَاءِ»[۱۷]؛ کسی که در جوانی (و نوجوانی) چیزی را فراگیرد، همچون مطلبی است که بر سنگ ترسیم می‌شود و کسی که در بزرگسالی چیزی را فراگیرد، همچون نقشی است که برآب زنند. بنابراین سعی کنید اگر کودکی یا نوجوانی علاقه مند است صفوف نماز یا فرائض دیگر را از زوایه‌ای خاص مثل روبرو و جلوی صفها ببیند مانعش نشوید

۱۶ – مطهری، مرتضی، گفتارهای معنوی؛ تهران: صدرا، چ ۱۴، ۱۳۷۳، ص ۱۰۰

۱۷ – مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی؛ بحار الأنوار (ط – بیروت)، ج۱، چاپ دوم، بیروت: مؤسسة الوفاء، ۱۴۰۳ ق.، ص ۲۲۲

از کودکان در برابر رفتار اشتباه دیگران محافظت کنید

گاهی متأسفانه رفتار و برخوردهای دور از انتظار برخی در مسجد نسبت به کودکان و نوجوانان که با اشتیاق در مسجد حضور دارند و مثلا برای نماز جماعت در صفوف حاضر می‌شوند، موجب سرخوردگی و شاید انحراف کودک از مسیر دین و خواندن نماز شود. از شخصی شنیدم که:

در کودکی همیشه سعی می کردم نماز خود را در مسجد بخوانم. روزی در حال نماز متوجه شدم پیرمردی مراقب من است. نمازم که به پایان رسید، پیرمرد به من گفت نمازت درست نیست و سپس با سخنان نیشدار خود مرا ملامت کرد. من غرق در سکوت بودم؛ هرگاه می خواستم از او بپرسم کجای نماز من اشتباه است، اجازه نمی داد و پیوسته می گفت نمازت درست نیست و امثال تو حق ندارند به مسجد بیایند. از آن به بعد تصمیم گرفتم دیگر به مسجد نروم و در منزل هم نماز نخوانم؛ این نخستین قدم برای ترک کامل نماز و انحرافم از طریق اسلام بود.

این در حالی است که سیره معصومان(ع) کاملاً با این شیوه برخورد مخالف است. جابر بن عبدالله انصاری نقل می کند که از امام باقر(ع) درباره کودکانی که در نماز جماعت مسجد حضور می یابند پرسیدم؛ آن حضرت فرمودند: «بچه ها را در صف آخر در کنار هم قرار ندهید، بلکه آنان را در بین صف ها جداجدا بنشانید (و با ایستادن بزرگ

ترها در میانشان جدایی بیفکنید».[۱۸]

شاید یکی از علّت های آن این باشد که کودکان احساس بی توجّهی و بی احترامی نکنند و با این شیوه، هم احترام کودکان را حفظ کرده ایم و به آنان شخصیت داده ایم و هم انگیزه حضور آنان در مسجد و نماز جماعت بیشتر شده، و در عین حال به نماز جماعت نیز نظم خاصی بخشیده ایم. البته مختصر برگزار کردن نماز جماعت نیز از جمله سفارش های معصومان(ع) می باشد، که در جذب و تشویق کودکان به نماز جماعت نقش اساسی دارد. بنابراین، چگونگی برخورد با کودکان و حتی نوجوانان و جوانان نیز باید توأم با محبت، احترام و تشویق باشد. بنابراین تا جایی که می‌توانید با یک ادبیات مناسب و اقناع کنند از بچه‌های پایگاه در برابر اشتباهات رفتاری دیگران محافظت کنید

در روایتی از امام صادق(ع) به نقل از پدر بزرگوارش، چنین نقل شده است: «امام سجاد (ع)همواره بچه ها را به برگزاری نماز مغرب و عشاء و ظهر و عصر، فرمان می دادند. به حضرت گفته شد: بچه ها نماز را در غیر وقت آن می خوانند. پس ایشان می فرمایند: آن بهتر از این است که در وقتش بخوابند.» مراد امام این است که آنان تکلیفی دراین خصوص ندارند، بلکه منظور عادت و تمرین دادن آنان به نماز و رفع احساس سنگینی نسبت به نماز است. از جمله قوانین سودمندی که دانشمندان تعلیم و تربیت به آن رسیده اند «قانون ممارست و تکرار» و «قانون تشویق » است.

۱۸ – الجامع الصغیر، سیوطی، ج ۲، ص ۶۶۸.

یک نکته مهم:

* مسجد مکان مقدسی است و خادم مسجد هم امین مردم و جامعه محسوب می‌شود، حضور کودکان و نوجوانان در مسجد می‌بایست در یک بستر امن به لحاظ مسائل اخلاقی صورت بپذیرد و با همه تلاشهای امام جماعت و اعضاء هیئت امنا و مسئولان پایگاه اوقات فراغت شما هم باید چه در برخورد خودتان با کودکان و نوجوانان فاصله ایمن و اخلاقی و جسمی را حفظ کنید و هم از کودکان در برابر خطرات احتمالی از جانب هر کس این موضوع را مدنظر قرار دهید.

دقت داشته باشید که به هیچ وجه نباید به بدن کودکان و نوجوانان دست زده شود و آنها را در آغوش گرفت، از مالش، نوازش و خلوت کردن با کودکان به شدت باید پرهیز شود و شما این نکات را هم در ارتباط با خودتان و هم در ارتباط با دیگران مراقبت کنید

امنیت جسمانی کودکان

بیشتر مواردی در پیش از این ذکر شد مهارتهایی بود در جهت جذاب نگاه داشتن مسجد برای کودکان و نوجوانان که در واقع مراقبت از روح و روان آنها هم به شما می‌رفت و درباره اهمیت آن نکاتی ذکر شد. بنابراین شما جدای از خادم بودن در حفاظت از جسم و جان کودکان و نوجوانان نقش والدین آنها را هم ایفا خواهید کرد. در مراقبت از جسم مهمانان پاک خانه خدا این وظیفه تا حد بی نهایت سنگین است در روایتی از ابن عمر چین آمده است: «پیامبر(ص) را دیدم که در منبر برای مردم سخنرانی می فرمود. ناگهان حسن(ع) در خروج از مسجد پایش لغزید و به زمین افتاد، حضرت سراسیمه از منبر پایین آمد، مردم او را گرفته به حضرتش دادند، فرمود: خدا بکشد شیطان را، واقعاً فرزند موجب آزمایش است، به خدا قسم هیچ متوجه پایین آمدن از منبر نشدم تا این که او را به من رساندند.»[۱۹] خلاصه آنقدر حفاظت جسمانی برای پیامبر خدا مهم است که منبر را به راحتی قطع می‌کنند و از جان و تن نحیف کودک و نوجوان حفاظت می‌کنند.

برای حفاظت فیزیکی از کودکان و نوجوانانی که در پایگاه اوقات فراغت حاضر می‌شوند چند مسئله را باید در نظر بگیرید:

۱۹ – الآمالی، شیخ صدوق، ص ۱۶۹.

۱. برداشتن اجسام خطرناک از صحن و سرای مسجد

اولین و مهمترین اقدام شما در این بخش حذف اجسام و اقلام خطرناک از دسترس کودکان و نوجوانان است. برای مثال نردبام‌ها یکی از مهمترین و خطرناکترین اجسام هستند که کودکان علاقه بسیاری برای بالا رفتن از آنها دارند. آنها را از دسترس کودکان خارج کنید. وسائل بنایی از کاردک بنایی تا تیغ و طناب و غیره هم از همین اقلام محسوب می‌شوند

۲. کور کردن نقاط خطرناک

حس کنجکاوی کودکان و نوجوانان به حدی هست که در محیط وسیعی مانند مسجد، به گوشه کنار آن سرک کشیده و برای شناخت و کشف نقاط غیر معمول دست به کارهای خطرناک بزنند. اگر در قسمت از مسجد بنایی جریان دارد و پله‌ها یا چاه بی حفاظ وجود دارد، اگر پله‌های طبقه بالای مسجد لیز و ناامن است، اگر در انباری مسجد پر از وسیله‌های خطرناکی است که ممکن است بر سر کودکان آوار شود، سعی کنید مسیر دسترسی کودکان و نوجوانان به آنجا را قطع کنید. قلمرویی که آنها می‌توانند در آن نقاط بازی کنند را مشخص کنید و در هماهنگی کامل با مسئولان پایگاه اوقات فراغت مسجد، از کودکان و نوجوان مراقبت کنید

در کور کردن نقاط خطرناک، سیم‌های برق را هم فراموش نکنید، اگر نقطه‌ای از مسجد در آن سیم‌ها به صورت ناایمن منتقل شده‌اند و خطر برق گرفتگی وجود دارد، با هماهنگی هیئت امنا این اصلاح و تعمیر را سریعا انجام دهید که خدای نکرده اگر اتفاقی بیافتد غیر قابل جبران و بخشش خواهد بود

در مورد حوض مسجد هم همین مسئله برقرار است، اگر در حوض نور مخصوص وجود دارد و ممکن است برای کودکان خطرناک باشد یا مسیر ورود به حوض را مسدود کنید، برق حوض را قطع کنید که اگر کودک یا نوجوانی وارد آن شد دچار برق گرفتگی نشود

۳. امنیت در پذیرائی

یکی از مهمترین مسائلی که ممکن است برای بچه‌ها در مسجد ایجاد خطر کند، وسائل پذیرائی و حتی نوع پذیرائی شما است. لطفا برای نوشیدنی‌ها از لیوانهای کاغذی استفاده کنید که به لحاظ بهداشتی از لیوانهای پلاستیکی و شیشه‌ای بهتر است. استفاده از ظروف کاغذی باعث می‌شود در هنگام پذیرائی اگر بر اثر بازی و شیطنت کودکان و نوجوانان، ظرف از دست آنها افتاد، شکستگی باعث مجروحیت آنها نمی‌شود.

اگر چای یا نوشیدنی داغ قرار است به آنها سفارش دهید، سعی کنید در ابتدا آن را در آبدارخانه به حد کافی و غیر خطرناک خنک کنید و سپس آن را به دست کودکان و نوجوانان بدهید. نکته مهمتر در این بخش، عدم پذیذ=رائی در ازدحام است، تلاشتان را بکنید که با همکاری با مسئولان پایگاه، ابتدا در میان کودکان و نوجوانان حاضر در مسجد یک نسب نسبی بر قرار کنید و سپس این پذیرائی انجام شود.

تا حد امکان هم سعی کنید از پذیرائی سرپایی امتناع کنید. و بر سر سفره یا روی صندلی از کودکان پذیرائی کنید که شوخی و شیطنت کودکان هم پاکیزگی مسجد را از میان نبرد و هم امنیتشان هنگام خوردن و نوشیدن حفظ شود و لقمه‌ای به درون گلو نپرد که خدای نکرده خفگی و غیره به وجود بیاید

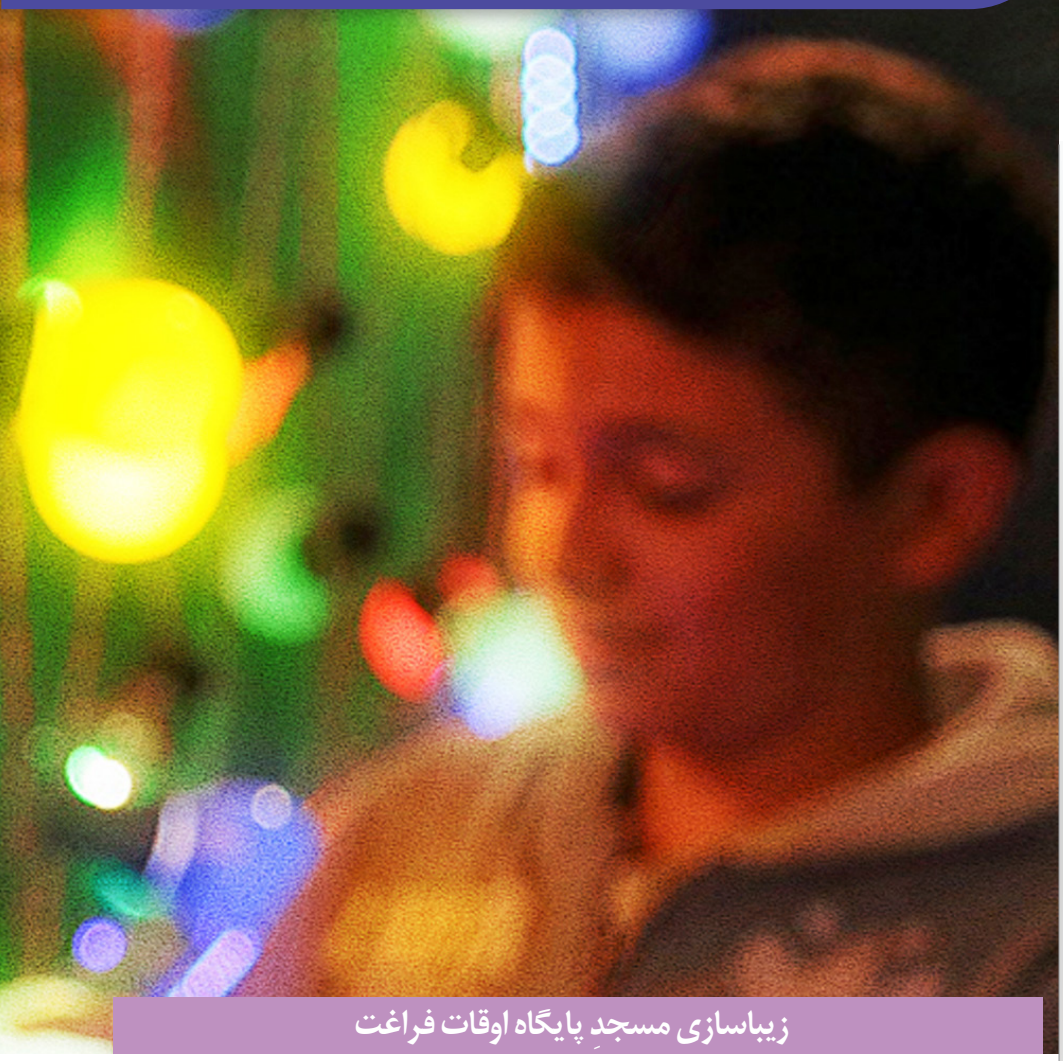

زیباسازی مسجدِ پایگاه اوقات فراغت

بر اساس این اصل که پیش‌تر بیان شد، «العلم فی الصغر کالنقش فی الحجر» - یادگیری در کودکی مانند کند و کاری روی سنگ است.(ماندگار است) [۲۰]، تجربه‌های کودک در ایام خردسالی می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در روحیات او در بزرگ‌سالی داشته باشد؛ از این‌رو ایجاد فضای متناسب با طبیعت کودک و نوجوان، برای برخوردار شدن آنها از تجربه‌های ماندنی، از جمله لوازم تربیت صحیح و از راهکارهای مأنوس نمودن کودکان با مساجد است. موارد متعددی را می‌توان در فضای مسجد ایجاد نمود که باعث شود کودک، بیشتر با فضای درونی مسجد انس و ارتباط برقرار نموده و با برخوردار شدن از تجربه‌های لذت بخش، با این فضا مأنوس شود:

در هماهنگی با امام جماعت مسجد و هیئت امنا می‌توانید مسجد را در بخش‌هایی از مسجد می‌توانید با اندکی خلاقیت فضای جذاب به وجود بیاورید

۲۰ -بحارالانوار، علامه مجلسی، ج ۱، ص ۲۲۴ ؛ منیةالمرید، شهید ثانی، ص ۲۲۶ ؛

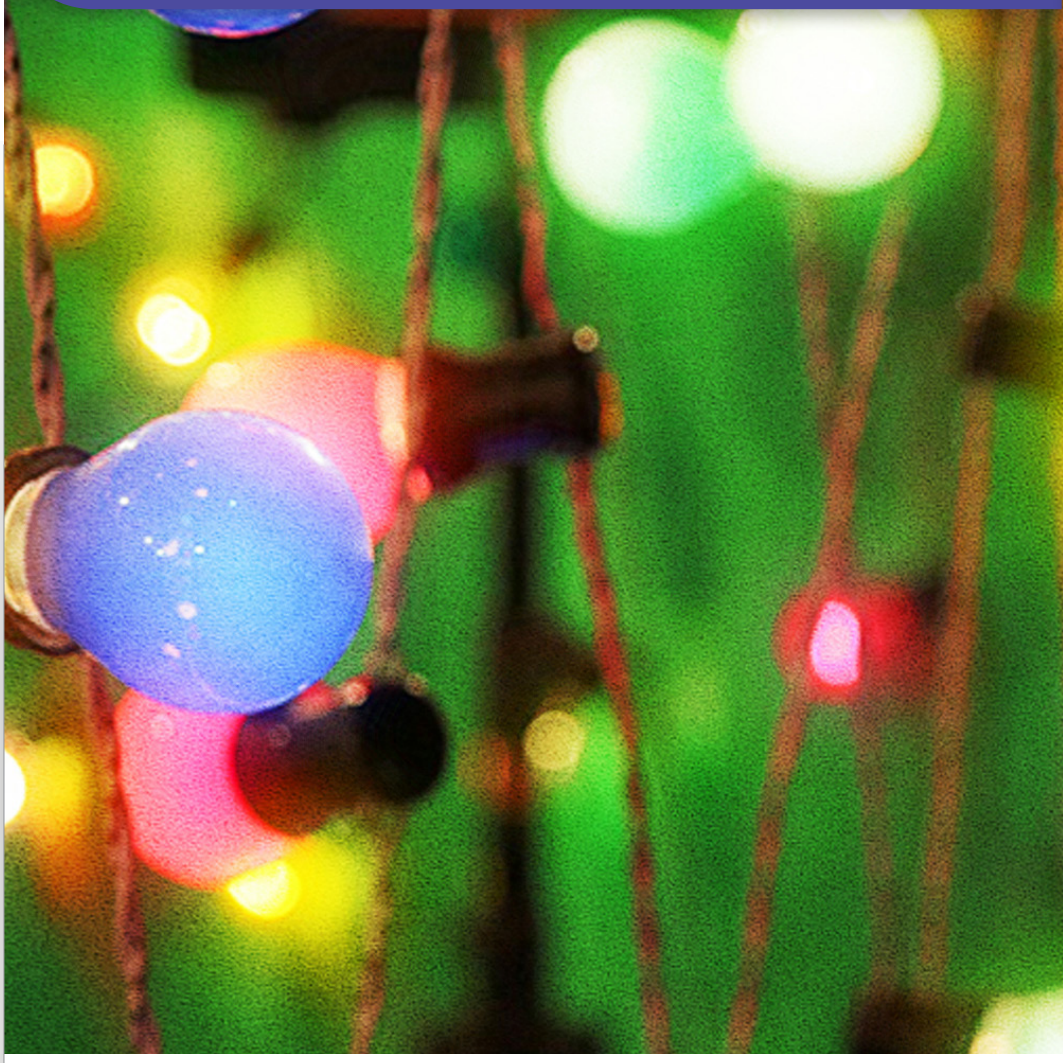

ورودی صحن

اگر بتوانید برای ورودی صحن به مناسبت ورود بچه‌ها با پارچه‌های رنگی یک طاق نصرت جمع و جور نصب کنید، منظره خوبی به مسجد داده‌اید. البته این نباشد که این طاق را درست کنید و هر چند هفته یکبار پارچه‌ها را شست و شو نکنید. کثیفی پارچه‌ها به شدت زیبایی مسجد و تلاش شما را بی نتیجه می‌کند

لیوان کاغذی طرح دار

کودکان و حتی نوجوانان به شدن عاشق رنگهای شاد در وسائلشان هستند، اگر امکانش را دارید در تهیه لیوانهای کاغذی که در بخش‌های قبل درباره وجوب استفاده از آنها گفتیم، از لیوانهایی با رنگ شاد استفاده کنید

استفاده از گل و گیاه در مسجد

اگر امکانش را دارید در قسمتهایی از مسجد از گل و گیاه برای زیباسازی استفاده کنید، گیاهان فضای مسجد را مطبوع می‌کنند و از این جهت یک امکان فوق العاده برای خادمی به شمار می‌روند که در فصل تابستان دهها کودک و نوجوان مهمانش هستند

بهداشت مسجدِ پایگاه اوقات فراغت

بعد از ماجرای همه‌گیری کرونا، وضعیت بهداشتی بسیاری از مساجد بهتر شد اما با این حال هنوز ممکن است نقص‌های در سیستم‌های بهداشتی وجود داشته باشد که برای برطرف کردن آنها می‌بایست اقدام کنید که تعدای از آنها را در ادامه به منظور پیشنهاد ارائه خواهد شد

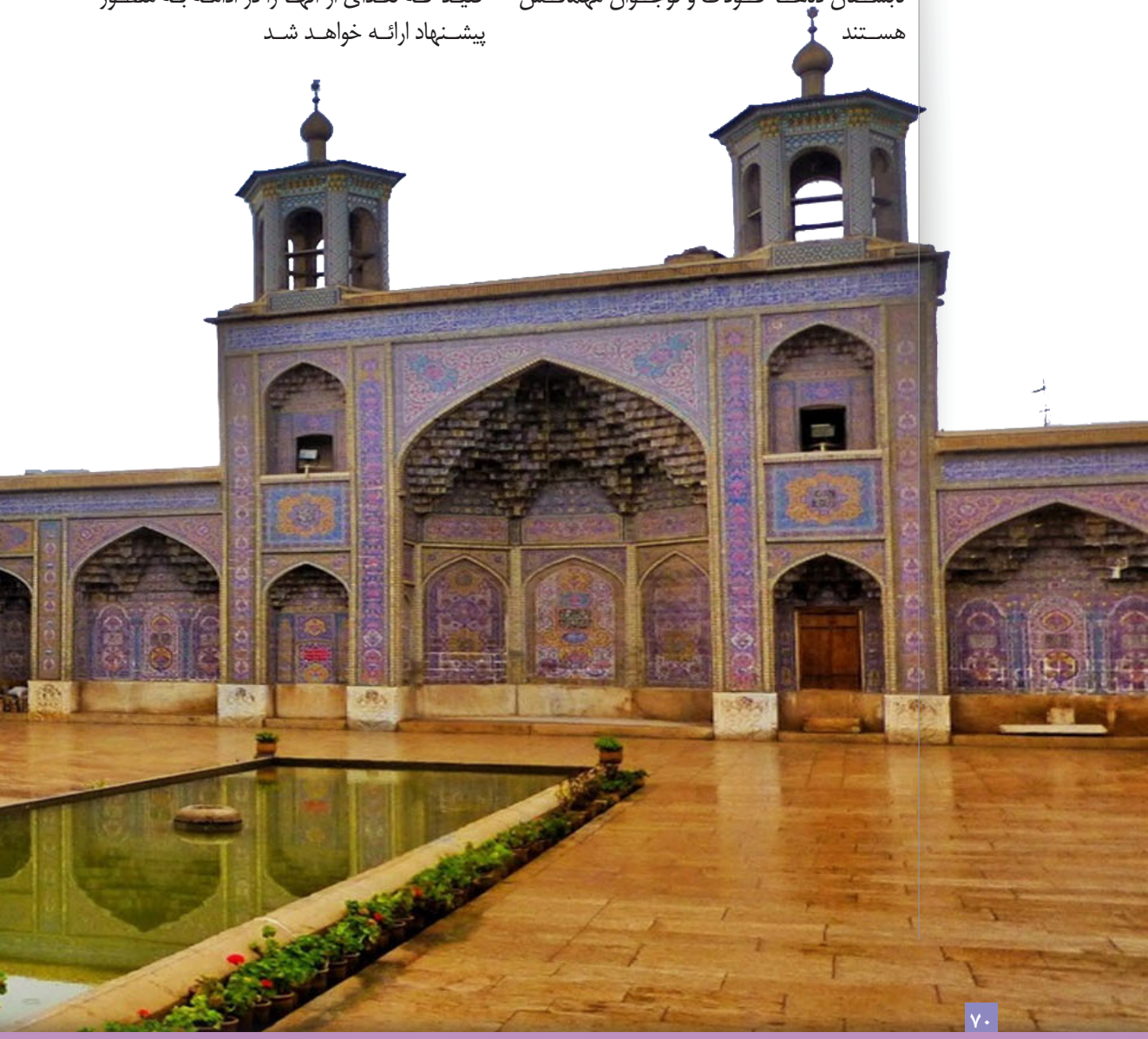

در ابتدا استانداردهای یک سرویس بهداشتی را مرور می کنیم تا در مرحله بعد به آسیب شناسی وضعیت سرویس های بهداشتی بپردازیم

- برخورداری از یک جّو مناسب و کارا در مسجد نیاز به امکانات بهداشتی با کارایی و جذابیت بالا نیاز دارد.
- اتاقک توالت ها باید قفل از درون داشته باشند.
- دستگاههای تهویه روشن و سالم باشند

کف سرویس

-کف سرویس بهداشتی برای حضور کودکان و نوجوانان نباید لغزنده باشد و باید در برابر آب مقاوم باشد و به آسانی نیز تمیز شود. همچنین کف باید بدون درز و شکاف و قابل شستشو باشد.

یک نکته

الف: به منظور سهولت استفاده از سرویس ها برای کودکان مراقب باشید که مواد شوینده که کاشی‌ها را لیز می‌کند روی آن نریخته شده باشد.

کف محل مخصوص وضو و روشویی های آن گامی مستمر است که باید به صورت هفته گی صورت بپذیرد، چرا که به علت استفاده زیاد این قسمت باید مستمراً پاکسازی شوند. در مورد کابین های توالت و مستراح هم همین اتفاق باید رخ دهد و هفته ای یک مرتبه تمیز شوند

هواکش

یک سرویس دستشویی نامطبوع حتما برای کودکان و نوجوانان آزار دهنده و بیماری زاست. بررسی هواکش سرویس‌ها از این رو بسیار مهم است. در بسیاری از سرویس های مساجد کاشی های اطراف هواکش ها و فن ها و خود این دستگاهها پر از آلودگی ست. پاکسازی و در درجه دوم اگر عمر مفید فن ها پایان پذیرفته وصدای ناخوشایند ایجاد میکند تعویض فن ها باید در دستور کار قرار گیرند.

آینه

گام سوم در فرایند زیباسازی سرویس ها، بررسی آینه های سرویس هاست، آینه ها عموما پس یک یا دوسال استفاده معمولا به علت رطوبت در سرویس ها دچار فرسودگی می شوند و شفافیت خود را از دست می دهند، اگر آینه های در چنین مرحله ای هستند باید تعویض شوند. در مورد قاب آینه ها به خصوص قاب های فلزی هم همین امر ممکن است رخ بدهد. که نمای زشتی را ایجاد می کنند

شیر آلات سرویس

گام پنجم تمیز کردن شیر آلات سرویس بهداشتی است برای تمیز کردن شیرهای سرویس بهداشتی می توانید از گزینه سرکه استفاده کنید. چرا که گزینه های شیمیایی لعاب روی شیرها از بین می رود و دیگر مانند گذشته براق نخواهد شد. و برای ضدعفونی کردن آنها که باید به صورت روزانه صورت بپذیرد از مواد ضد عفونی کننده در فروشگاهها بهره ببرید

فلاشتانک

گام ششم! تنظیم و تعمیر فلاشتانک ها برای کابین های سرویس است، هر سرویس باید مجهز به فلاشتانک باشد این وسیله به شما این امکان را می دهد که دستشویی با بوی خوش داشته باشید و خوشبویی سرویس ها قسمتی از زیبایی آنهاست

مایع دانهای دستشویی

مایع دانها را به صورت هفتکی چک کنید و از سلامت دستگاههای آن مطمئن شوید. بهداشت دستها در میان کودکان و نوجوانان که مدام به لب و دهانشان می زنند بسیار مهم است و عدم وجود مایع در دستها باعث می‌شود ویروسها با سرعت بیشتری انتقال یا بند

سطل آشغال

برای سرویس بهداشتی و در راهرو و سالن اصلی بنا به وسعت و نیاز آن سطل های آشغال سفید و بزرگ تهیه کنید و برای هر کدام از کابین ها هم به همین ترتیب و سطل های کوچکتر از همان مدل باید تهیه شوند تا در دسترس افراد باشند. نکته ای که در بسیاری از مساجد باعث نازیبایی سرویس ها می شوند، استفاده از نایلون مشکی در درون

سطل هاست که به علت عدم تهیه نایلون متناسب با اندازه سطل ها از نایلون های بزرگتر استفاده می شود که نیمی از نمای بیرون سطل را میگیرند و یک درهم ریختگی نامناسبی به نمای سرویس می دهند، برای دچار نشدن به چنین مشکلی باید از نالون های بی رنگ و در اندازه سطل استفاده کرد. ذکر این نکته به خادم می تواند کمک بسیاری برای زیباسازی مسجد باشد.

دستگاه خوشبو کننده هوا

برای خوشبویی سرویس بهداشتی که در قبل هم به آن اشاره کردیم از ارکان زیبایی سرویس بهداشتی ست از دستگاه های خوشبو کننده هوا می بایست استفاده کنید، اگر سرویس شما فاقد چنین امکانی ست به ازای هر ۲۰ متر یک خوشبوکننده تهیه کنید و آن را در گوشه ها و کنج های دیواره های سرویس نصب کنید. دستگاههای باطری خور و برقی دو امکان موجود هستند که با توجه به فضای سرویس می توانید از آنها استفاده کنید. اسپری دستگاه را به صورت هفتگی چک کند و به محض اتمام آن، اسپری را تعویض کند

نظافت جاکفشی

اگر مسجد شما قفسه های مخصوص کفش به هر دلیلی ندارد، گزینه بعدی شما نایلون های پلاستیکی است که گزینه‌ای بهداشتی به شمار می‌رود، در ورودی مسجد در مکانی مناسب این نایلونها را قرار دهید تا کودکان و نوجوانان کفشهای خود را در آن بگذارند. به آنها از طریق مسئولان و مربیان پایگاه گوشزد کنید که بعد از استفاده از نایلونها، آنها را در سطل مخصوص بگذارند و در حیاط و خیابان اطراف مسجد این کار را نکنند اگر هم از کیسه‌های برزنتی استفاده می‌کنید، فراموش نکنید که هر هفته یا هفته‌ای دوبار این کیسه ها را بشویید که می‌تواند منبع آلودگی باشد

آب سرد کن

نظافت و تمیزی آب سردکن ها جزء لاینفک زیبائی مسجد هستند، به خصوص اگر که این آب سرد کن ها از جنس استیل باشند، در این صورت استیل آب سرد کن می بایست همچون آینه تمیز و درخشنده باشد، زیر شیرها پاکیزه باشد و از لیوانها کاغذی یک بار مصرف برای استفاده از آن استفاده شود و سطل زباله ای از جنس استیل هم در کنار آن برای لیوان های مصرف شده قرار بگیرد

پرده ورودی صحن

اگر کماکان قصد ادامه با پرده های برزنتی در ورودی مسجد را دارید فراموش نکنید که این پرده ها را باید هر دو هفته یا یک ماه شست و شو داد تا آلودگی های آن موجب ایجاد مشکل برای افراد نشود و زیبایی بیشتری را در خود داشته باشد.

دیوارها

دیوارهای مسجد هم به خصوص در قسمت پائینی از جمله جاهایی هستند که هم به چشم می‌آیند و هم بسیار با لباسها و دستان کودکان و نوجوانان در تماس است. در زیر چند نکته بهداشتی و زیباسازی برای این بخش آمده است

الف: سنگ مرمر

به نیمه پائین دیوارهای مسجد دقت کنید. اگر از جنس سنگ مرمر است باید دستور تمیز کردن آن را بدهید و شیوه تمیز کردن آن به ان ترتیب است:

تمیز کردن سنگ مرمر

تمیز کردن و برق انداختن سنگ مرمر کار بسیار سختی نیست. فقط کافی است چند نکته مهم را دانست. با این نکات به راحتی می توان سنگ های مرمری را مانند روز اول براق و درخشنده کرد برای نظافت سنگ مرمر، ابتدا گرد و غبار روی آن را با پارچه باید گرفته شود. سپس از آب ولرم و پودر صابون برای تمیز کردن آن استفاده کرد

ساده ترین راه تمیز کردن سنگ های مرمر، استفاده از یک پارچه نمدار است. می توان این کار را با استفاده از مقداری آب گرم یا نیم لیتر آب و کمی پودر لباسشویی انجام داد و سپس سنگ ها را با پارچه نرمی خشک کرد.

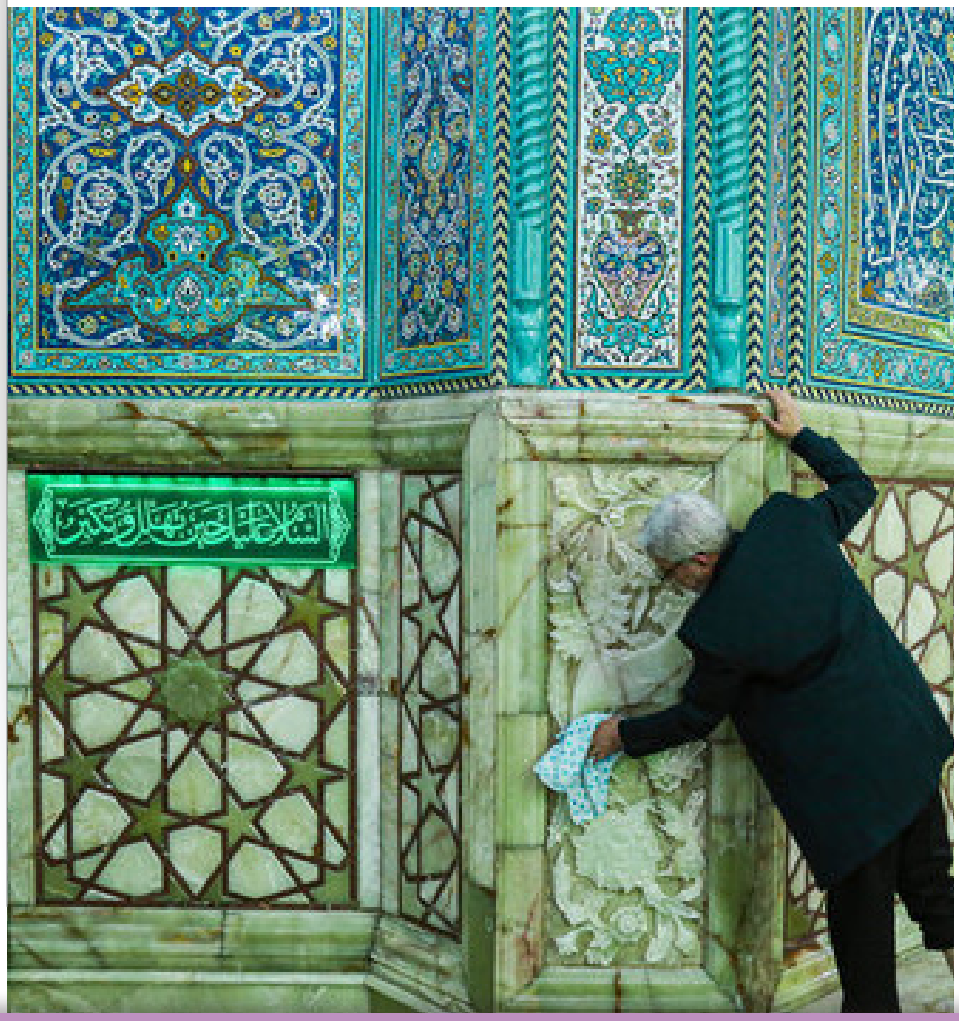

به عوامل نظافت مسجد بگوئید که به هیچ وجه برای شست و شوی سنگ مرمر از اسید استفاده نکنند و اگر سنگ مرمر خیلی کثیف است چند قطره سرکه را با پودر سنگ خیلی نرم مخلوط شود و روی مرمر کشیده شود و در مرحله بعد پس از ۱۲ ساعت خوب برس کشیده و با آب گرم شسته شود

لکه گیری سنگ مرمر

در بسیاری از مساجد علاوه بر تمیزی معمول سنگهای نیمه پائین دیوار مسجد لکه هایی دارند که زیبائی نقش های این سنگ ها را از میان می برد، به خادم بگوئید برای تمیزی آنها لکه های سنگ مرمر را با پارچه آغشته به آب اکسیژنه بشوید و در نهایت از روغن های مخصوص سنگ مرمر برای برق و جلا دادن به آن استفاده کند.

ترک برداشتن سنگ مرمر

و اگر سنگ مرمر ترک خورده است که این مورد هم در بسیاری از مساجد دیده می شود خادم مسجد می بایست روی آن ترک پودر اکسید قلع بمالد و به این وسیله آن را پولیش دهد تا خط ترک آن کمتر دیده شود.

اگر نمای داخل مسجد آجر نمای سرتاسری ست، این آجر ها را هم می توانید با تدابیری در مسجد تمیز و زیبا کنید

ب: آجر

زمانی که جرمه روی نما ناچیز و سطحی است، می توان روی آن آب پاشید و هنگام حرکت آب از بالا به طرف پایین، با سنباده غیر سیمی یا مویی و در مواردی سنگساب دستی سطح را سایش دهید . سپس با آب گرفتن جرمها، نما را تمیز کرد.

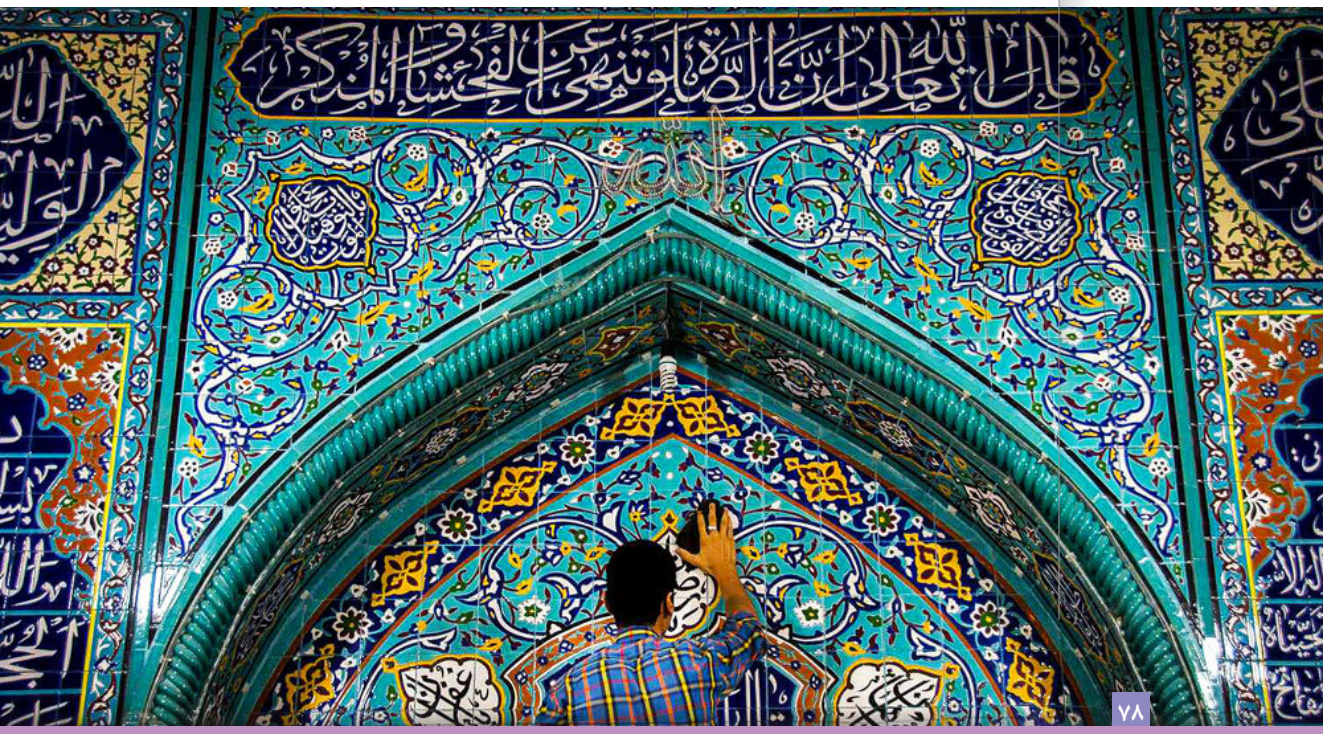

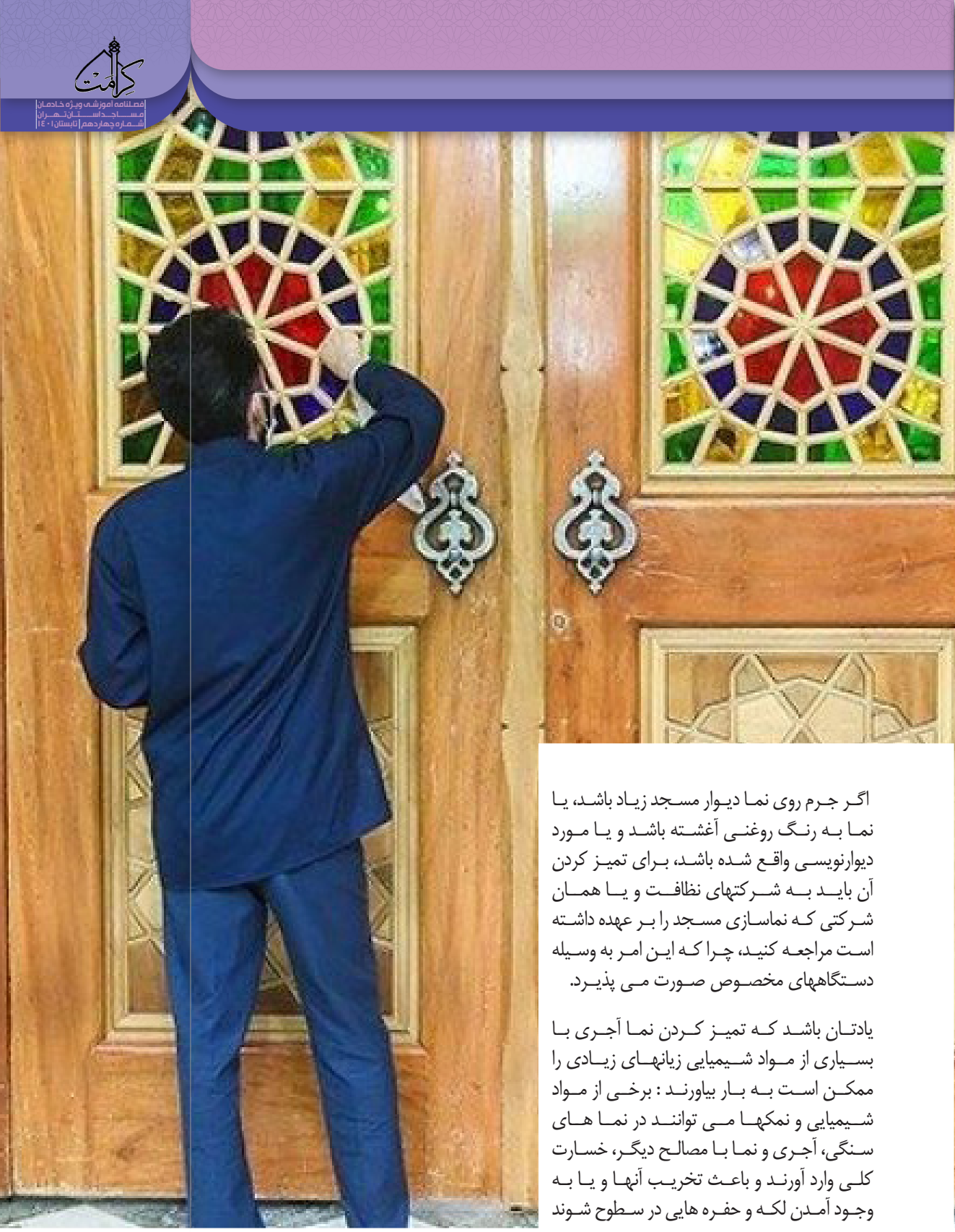

اگر جرم روی نما دیوار مسجد زیاد باشد، یا نما به رنگ روغنی آغشته باشد و یا مورد دیوارنویسی واقع شده باشد، برای تمیز کردن آن باید به شرکتهای نظافت و یا همان شرکتی که نماسازی مسجد را بر عهده داشته است مراجعه کنید، چرا که این امر به وسیله دستگاههای مخصوص صورت می پذیرد.

یادتان باشد که تمیز کردن نما آجری با بسیاری از مواد شیمیایی زیانهای زیادی را ممکن است به بار بیاورند : برخی از مواد شیمیایی و نمکها می توانند در نما های سنگی، آجری و نما با مصالح دیگر، خسارت کلی وارد آورند و باعث تخریب آنها و یا به وجود آمدن لکه و حفره هایی در سطوح شوند

ج: رنگ روغن

و اما برای دیوارهای رنگ روغن که در بسیاری از مساجد نیمه بالای دیوارها و در بسیاری دیگر تمام نمای دیوار را شامل می شود تمهیدات دیگری باید اندیشید. برای تمیز کردن دیوارهایی که رنگ روغنی دارند هم می توانید به خادم پیشنهاد دهید که از این محلول استفاده کند:

یک سطل آب گرم، یک دوم پیمانه بوراکس (borax)، یک دوم قاشق مرباخوری مایع ظرفشویی و یک قاشق غذاخوری آمونیاک.

نکته:

حین استفاده از محلول حتماً از دستکش استفاده شود. بوراکس را می توان از مغازه‌های مواد شیمیایی – بهداشتی تهیه کرد.